MECMUA Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi [International Journal of Social Sciences]
Uluslararası Hakemli E-Dergi / Referee International E-Journal
Yıl: 7, Sayı: 14, ISSN: 2587-1811 - Yayımlanma Tarihi: 30.09.2022

MUSTAFA KUTLU'NUN *SEVİNCİNİ BULMAK* ESERİNE MUTFAKTAN BAKMAK*

Looking at Mustafa Kutlu's Sevincini Bulmak from the Kitchen

Dr. Derya KILIÇKAYA
Kocaeli Üniversitesi, Rektörlük, Türk Dili Bölümü, Kocaeli, Türkiye, derya.kilickaya@kocaeli.edu.tr

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş/Received:
26.04.2022

Kabul/Accepted:
28.08.2022

Sayfa/ Page:
99-122

Öz
Yeme içme ve genel olarak sofra konusu, fertlerin gündelik hayatlarında olduğu kadar, kültür vakıasının da mühim unsurlarından biridir. Edebî eserler, içinde yazıldığı toplumun kültürel ögelerini içerirler. Kültürle ilgili unsurlara dâhil edilebilecek en önemli başlıklardan biri, kuşkusuz yeme içmedir. Bir uzun hikâye (novella) olan *Sevincini Bulmak*, Mustafa Kutlu tarafından Eylül 2018'de yayımlanmıştır. Eser, bünyesinde barındırdığı yeme içme kültürüne ait bilgilerle dikkatleri çeker. Hikâyeden hareketle, Anadolu'nun ve İstanbul'un yemek tecrübesi ve lezzet birikimi hakkında değerlendirmeler yapmak mümkündür. Eser, bu coğrafyanın gastronomik durumunu (mutfak, yemek düzeni ve sistemini), satır aralarında yansıtmaya çalışır. Bu makalenin amacı, *Sevincini Bulmak*'ta mutfak ve sofra kültürünün nasıl yer aldığını araştırmaktır. Hikâye kişileri ne yer, ne içerler? Anlatıcılar yeme içme kültürü üzerine neler söylerler? Bu gibi soruların cevaplarının arandığı makalede, Mustafa Kutlu'nun *Yeni Şafak* gazetesinde yayımladığı yeme içmeye ve mutfağa dair yazılarından da faydalanılmıştır. Makalede, mutfak kültürü dört ana başlık altında incelenecektir. Bu başlıklar, "Genel Olarak Anadolu'da ve İstanbul'da Yemek Kültürü", "Açık Havada Yemek Kültürü", "İçecekler", ve "Meyveler ve Sebzeler" şeklindedir. Bu inceleme, Mustafa Kutlu'nun ilgili hikâyesi üzerinde, bu konuların çalışıldığı bir araştırmadır.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Kutlu, *Sevincini Bulmak*, Mutfak, Hikâye, Sofra.

Abstract
The subject of eating and drinking and the table in general is one of the important elements of the cultural fact as well as in the daily lives of the individuals. Literary works contain the cultural elements of the society in which they are written. One of the most important topics that can be included in cultural elements is undoubtedly eating and drinking. *Sevincini Bulmak*, a long story (novella), was published by Mustafa Kutlu in September, 2018. The work draws attention with the information about the eating and drinking culture it contains. Based on the information in the story, it is possible to make evaluations about the food experience and taste accumulation of Anatolia and Istanbul. The work tries to reflect the gastronomic situation (kitchen, food order and system) of this geography between the lines. The purpose of this article is to investigate how cuisine and table culture take place in *Sevincini Bulmak*. What do storytellers eat and drink? What do the narrators say about the eating and drinking culture? In the article, in which answers to such questions are sought, Mustafa Kutlu's articles on food, beverage and cuisine published in Yeni Şafak newspaper were also used. In the article, culinary culture will be examined under four main headings. These titles are "Food Culture in Anatolia and Istanbul in General", "Outdoor Food Culture", "Beverages", and "Fruits and Vegetables". This study is a research on the related story of Mustafa Kutlu, in which these subjects are studied.

Keywords: Mustafa Kutlu, *Sevincini Bulmak*, Kitchen, Story, Table.

Atıf/Citation: Kılıçkaya, D. (2022). Mustafa Kutlu'nun *sevincini bulmak* eserine mutfaktan bakmak. *MECMUA-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi ISSN: 2587-1811 7(14), 99-122.*

* Bu makaleyi, 11 Nisan 2020'de 22 yaşında korondan kaybettiğim İTÜ Uçak Mühendisliği son sınıf öğrencisi kardeşim Emircan Kılıçkaya'ya ithaf ediyorum.

Giriş

Dünyada ehemmiyetli bir konumda bulunan Türk mutfağı ve yeme içme âdetleri, edebiyata da yansımıştır. Edebiyat, insan doğasının ve insanın oluşturduğu sosyal toplulukların tüm hareketlerini içinde barındıran bir sanat dalı olması sebebiyle, doğrudan hayatın her yönünü aksettirir. Kısacası, edebiyat, hayatın bir yansımasıdır. Dolayısıyla, yeme içme fiilinin de edebiyattan ayrı olması düşünülemez.[1] Edebiyatta; mutfaktaki hazırlıklara, yemek sofralarına, eğlence masalarına çok fazla rastlanmaktadır.[2] Genellikle Türk edebiyatında sofra ve mutfak, kurmaca dışı eserlerde görülse de kurmaca bir eserde (roman, hikâye vs.) yemek ve kültürü denince akla ilk gelen yapıtlardan birisi, Tahsin Yücel'in 1960'ta yayımlanan ilk romanı *Mutfak Çıkmazı*'dır.[3] Kurmacada yeme içme kültürü göz önüne alındığında, Tahsin Yücel'in dışında Ahmet Hamdi Tanpınar ve Selim İleri'den de söz edilebilir.[4] Mutfağı edebiyata sokanlardan biri de günümüz yazarlarından olan Mustafa Kutlu'dur. Bu makalede, yazarın *Sevincini Bulmak* isimli eserine mutfaktan, yani yeme içme kültürü açısından bakılacaktır.

Makalenin amacı, eserde yeme içmenin nasıl yer aldığı ve bu kültürün anlatıcılar tarafından nasıl yorumlandığını tespit edip değerlendirmektir. Bu değerlendirmeler yapılırken Mustafa Kutlu'nun, son yirmi üç senede *Yeni Şafak* gazetesinde yayımladığı yazılardan da faydalanılacaktır. Köydeki-kentteki, yerli-yabancı yiyecek-içecekler, karakterlerin / yazarın bunlara yaklaşımının inceleneceği bu makalede, en başta şu soruları sormak ve cevap almak gerekir: Yeme-içme unsurlarına (hem yazar-anlatıcı hem de karakter-anlatıcılar tarafından) değinilmesi, hikâyede neye hizmet etmekte ve yazarın yemek kültürü ile ilgili fikirlerini ne ölçüde yansıtmaktadır? Hikâye için, yemeğin / yiyecek içeceklerin, manevi işlevi nedir? Esasında yazarın, hikâyesinde tüm bunlara değinmesi, yiyeceklerin manevi işlevini göstermek içindir. Bu manevi işlevi anlayabilmek için, Mustafa Kutlu'nun "kanaat ekonomisi" özlemini anlamak gerekir. Mustafa Özel, arkadaşı Kutlu'nun kanaat ekonomisi özlemini şöyle tanımlar:

> "Kutlu, çalışmayı köşe dönmeyle örtüştüren bir toplumda huzursuz bacağının tıklamalarına tahammül eden bir huzurlu. Bir kanaat ekonomisine, daha doğrusu aristokratik bir huzur ekonomisine doğru kanat çırpan yaralı bir kuş. Yunus misali, huzuru yarasında. 'Yûdum, yaramı sildim / Yaram kimdendir, bildim!'" (Özel, 2020, s. 293).

Eserin sonunda, yazarın vardığı noktaya bakıldığında bunun, "doğal üretim"den başka bir şey olmadığı görülür. "Dedelerimiz gibi", "kanaat" içinde ve "doğal" bir şekilde yaşama özlemi, hikâyenin mutfak açısından ana fikrini oluşturur. Hâlbuki, kapitalizm bin yılların kanaat ekonomisini yerle bir etmiştir. İnsanlık tarihinin en devrimci, en dönüştürücü toplum sistemi olan kapitalizm, beşerin psikolojisini, biyolojisinin yerine ikame etmiştir, yani insanoğlunun şehvet ve arzularını, ihtiyaç derecesine yükseltmiştir. Bütün toplum, yeter derecede malı olmamasından korkan yük hayvanlarına benzeyen insanlarla dolmuştur. Kapitalizm öncesinin tipik ekonomik aktörü olan zanaatkâr (esnaf), hem üretici hem de tüccar idi. Toplumun en temel ihtiyaç maddelerini, en kaliteli şekilde üreterek hem para hem de "dua" kazanmak istiyordu (Özel, 2020, s. 293-294). *Sevincini Bulmak*'ta bu üreticiye duyulan özlem dile getirilir.

Esasında, sadece maneviyat açısından düşünülürse eserin tamamında bir manevi yoksulluğun anlatıldığı da söylenebilir. (Yıldız, 2019, s. 168-169). Ancak konu gereği, sadece makalede yiyecek içeceklerin manevi işlevi hakkında değerlendirmeler yapılacaktır. Yazar, daha önceki hikâyelerinde de merkezinde "kanaat" olan bir zihniyeti savunmuştur. Bu, "kanaat" ve "merhamet" ile şekillenen, "adetullah" ve "hududullah" sınırlarında bir zihniyettir. Bu zihniyet ise kanaat ekonomisini telkin eder (Yıldız, 2019, s. 182). Mustafa Özel, arkadaşının bu tavrı hakkında şunları söyler:

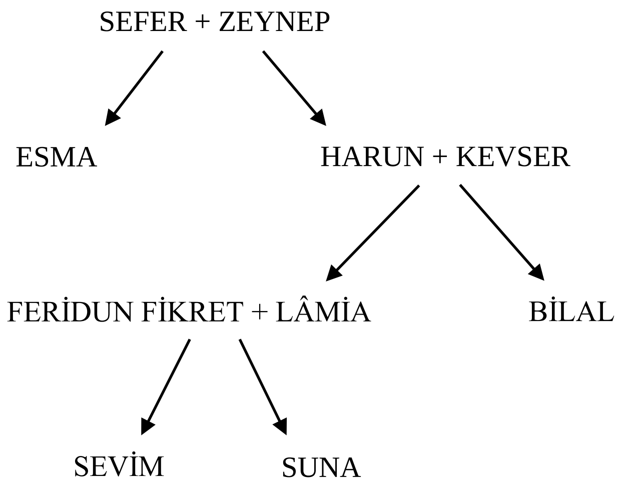
> "Mustafa Kutlu bir romancı değildir. Açmazdaki insanımızın yanaklarına gamze, dudaklarına tebessüm konduran bir 'uzun hikâye' yazarı, güler yüzlü bir gül satıcısıdır. Halid Ziya'nın değil,

> Midhat Efendi'nin torunudur. Kapitalizmin aşağılık mecburiyetlerini, nazif ve nezih müminlere yakıştırmaz. Alçak yanlarımızı Sır gibi saklar. Son konuşmamızda 'Mustafa'cığım, Hududullah ile meşgulüm!' diyordu. Ne zaman değildi ki? Hududullah bilinci (dilerseniz, korkusu) olmasaydı, o zaman iyi bir romancı olurdu; ben de kendisini daha az sever, daha çok önemserdim" (Özel, 2019, s. 91).

Mustafa Kutlu, daha önce yazdığı *Huzursuz Bacak* isimli eserinde, kahramanına bir "kanaat ekonomisi" kitabı yazdırmak ister. Bu fikri benimseyen ve bu yolda hizmet etmek isteyen kahraman, bu girişimi nedeniyle kendisini "sevincini bulmuş" biri olarak görür. Mustafa Özel, maneviyat âleminde Horasan erenlerinden el aldığına şüphe duymadığı (Özel, 2020, s. 138) arkadaşı Kutlu'nun, "kanaat ekonomisi" özlemini açıklarken onun, ruhu ile söyleyip yazdığını, bu yüzden hareketten çok sükûna meylettiğini, bu özlemin de bundan kaynaklandığını dile getirir (Özel, 2019, s. 90-91). "Kanaat ekonomisi"nin özü ise tabiattan kopmamaktır:

> "Mustafa Kutlu, Türk edebiyatının acılı mütebessim yüzüdür. Acısı bir ferdin değil, bir milletin, hayır insanlığın acısıdır. Fıtrata ters olarak, kendini tabiattan koparıp mağaza vitrinlerine hapseden insanlığın acısı. Tebessümü ise derin inancından geliyor, 'Allah'tan umut kesilmez!' bilgeliğinden. Hesap Günü ve Huzursuz Bacak yazarı, huzurlu bir anti-iktisatçıdır. İktisatçılar, şimdi artık tüketici yaftasıyla nesneleştirilmiş insanların gerçek ihtiyaçlarını karşılamaktan ziyade, kapitalistlerin kasalarını doldurmaya yarayan 'vitrin dünyası'nı kutsarken, o kanaat ekonomistlerini arıyor" (Özel, 2020, s. 143).

Hikâyeyi, "kanaat ekonomisi" açısından değerlendirmeden evvel, eser kişilerinden bahsetmek yararlı olacaktır. Eserde, pek çok karakter yer almaktadır. Kimin kim olduğunu daha iyi anlatabilmek adına, aşağıda bir şekil / çizelge verilmiştir. Bu şekilde, artı (+) işaretleri evliliği temsil etmektedir. Evliliklerden doğan çocuklar ise çizgi çekilmek suretiyle gösterilmiştir. Eserin ana karakteri Suna olduğundan ve onun da geçmişi ve akrabaları geriye dönüşlerle, bilhassa eserin başında genişçe anlatıldığından, ana karakter ve anlatıcı olan Suna'nın aile soyağacı, basit bir çizelge ile gösterilmelidir. Buna göre, Sefer ve Zeynep'in evliliğinden Esma ve Harun dünyaya gelir. Harun ve Kevser'in evliliğinden Lâmia ve Bilal dünyaya gelirler. Lâmia ve Feridun Fikret'in evliliğinden ise Sevim ve Suna doğmuştur.

Şekil 1. Suna'nın soyağacı

Sevincini Bulmak isimli uzun hikâyede, başat olarak Suna'nın hayatı anlatılmaktadır. Onun yaşamı, geriye dönüşlerle okuyucuya aktarılır. Bu hayata bakıldığında önce, Malatya Arapgirli Sefer Efendi'den söz etmek gerekir. Bir gurbetçi olan Sefer Efendi, her yıl İstanbul Sultanhamam'da toptan tuhafiye işinde çalışır, dükkânda yatar kalkar, bahar gelince köyüne döner. Sefer Efendi, eşi Zeynep ile

çocukları Esma ve Harun'u Arapgir'de bırakmıştır. Bir arkadaşının vasıtası ile baharat işine girer ve manifaturacıdan ayrılır. İki üç yıl çok sıkı çalışıp para kazanır, Üsküdar Fıstıkağacı'ndan iki katlı ve ahşap, bahçeli bir ev alır. Eşi Zeynep'i, on yaşındaki kızı Esma'yı, sekiz yaşındaki oğlu Harun'u Fıstıkağacı'na getirir. Harun, anne ve babasını trafik kazasında kaybeder. Evlilik yaşına gelmiştir, Hafız Yaşar'ın kızı Kevser ile evlenir. Harun ile Kevser'in, Lâmia ve Bilal adlı iki çocukları olur. Lâmia, liseden sonra Eğitim Enstitüsüne girer. Türkçe Öğretmenliği Bölümü'nden mezun olur. Tayini Erzincan Merkez Ortaokuluna çıkar. Orada, tarih öğretmeni Sivaslı Feridun Fikret ile tanışır ve evlenir. Bu evlilikten Sevim ve Suna adında iki çocuk dünyaya gelir. Hikâyenin başkişisi Suna'dır ve kendisi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde, Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda doçenttir. Eserin yüz kırkıncı sayfası itibarıyla, bir "Tanpınar Sempozyumu'nda, psikiyatr Ali Balkan ile tanışır. Duygusal bir ilişkiye başlayan taraflar, daha sonra evlenirler. Evliliklerinin üzerinden üç yıl geçtikten sonra, aslında cemiyetin, yüksek sosyetenin "çapkın erkek" olarak nitelenen bir üyesi olan Ali Balkan, Suna ile yapamayacağını anlar ve onu yalnız bırakır.

Eylül 2018'de Dergâh Yayınları tarafından yayımlanan eser, Suna Esen isimli bir akademisyenin odağında sevincini, inancını yani Allah'ı bulmanın bir hikâyesi olarak okuyucunun karşına çıkar. Suna Esen merkezinde, çeşitli anlatıcılar tarafından aktarılan hikâyede zaman, yirminci asrın sonu ve yirmi birinci asırdır.

Sevincini Bulmak isimli eserde, dünyadaki değişimin tezahürleri görünmektedir. Yazar-anlatıcının, anlatıcı karakterlerin yiyecek ve içeceklere karşı tutumları, kimi eleştirileri ve bakış açıları esere sirayet eder. "Kanaat ekonomisi" açısından yaklaşılırsa Mustafa Kutlu'nun önerisinin, tıpkı "dedelerimiz gibi" "doğal" üretim yapmak olduğu söylenebilir. Hikâyedeki yeme içme ile ilgili ögeler, bilhassa da eserin 253. sayfası itibarıyla anlatılanlar, yiyecek içeceklerin manevi işlevi hakkında da bilgi verir. "Kanaat ekonomisi", beraberinde tabiiliği, o da maneviyatı getiriyorsa *Sevincini Bulmak* isimli eser, tüm bunların bir araya geldiği, "hakikat" arayışıyla birlikte, "tabiat ve kanaat" arayışının kaynaştığı bir hikâyedir. Bu kaynaşma, eserin son kırk sayfasına yansır. Eserin son sayfalarındaki "hakikat", "tabiat" ve "kanaat" kaynaşması, kısaca şöyle özetlenebilir: Fakültede çalışan Cemil Efendi, bez bir torba ile Suna'ya köy mahsullerinden getirir. Torbanın bağını çözen Suna, odaya bir "koku"nun yayıldığını fark eder. Bu "koku"nun etkisinde kalan Suna, aşlama armut ile karşılaşır. Cemil Efendi, "dedelerinin" aşı yapması dolayısıyla böyle bir meyvenin çıktığını, dağda kendi kendine yetiştiğini söyler. Vahşi olan bu meyve karşısında hayran kalan Suna, Cemil Efendi'nin "dedelerinin", gelen geçen yesin diye yani hayır maksadıyla bu meyveyi aşıladıklarını öğrenince şaşırır. Cemil Efendi'nin köyünün adı Taşoluk'tur. Köyün yukarısı ormandır ve burada meşe çoktur. Yine, "dedeler" tarafından geçim maksadıyla bu meşeler kesilip satılmıştır. Aşlamanın "koku"su karşısında hayranlığını dile getiren Suna, Cemil Efendi'nin köyündeki sebze ve meyvelerin, "babadan nineden kalma" olduğunu öğrenince hayret eder. Cemil Efendi, bu yüzden birisi bir köşede domates keserse uzaktan "koku"sunun duyulduğundan bahseder. Tüm bu anlatılanlar karşısında Suna, "kekik kokan" bir rüzgâra kapılır. Bu konuşma ve köy faslı onu derinden etkiler. Aradan zaman geçer, Suna'nın hem özel hayatı hem de iş yaşamı olumsuz bir durumdadır. Bu ruh hâlindeyken ve bir gün "mutfakta" uğraşırken ekmek dolabının üzerindeki Cemil Efendi'nin aşlama torbasını fark eder. Torbayı alıp "koklar". Bu "koku", onu harekete geçirir. "Menzil"e giden bir yol bulmak umuduyla, Cemil Efendi'nin köyüne gider. Gübre "koku"sunun duyulmadığı, pek hayvanın olmadığı, sabah namazının ardından gelinlerin ve kızların sokakları süpürdüğü bu köyde, ayran ve sıcak gözleme tüketir. "Allah'ım bu ne güzel ayran böyle." diyerek ilk defa gerçek bir ayran içer. Gezi esnasında kilim tezgâhı ile karşılaşır. Eskiden, çok fazla kilimin dokunduğu köyde kilimler kök boya ile yapılmaktadır. Kök boyayı kendileri yapıp yine kendileri kilim dokuyan köylüler, şimdi "ucuz fabrika halıları"nın varlığından şikâyet ederler. Bahçeyi de dolaşan Suna, elmalarla karşılaşır. "Kütür kütür, sulu ve kokulu" elmaları tadan Suna, hayran kalır. Bu elmalardan İstanbul'daki ailesine de getiren Suna,

"Böyle elma, böyle koku, böyle tat." diyen aile bireylerinin şaşkınlığına şahit olur. Armut gibi, elma da Suna'nın hayatını değiştirir. Yediği elma üzerine, köye yerleşmeye karar verir. Aile bireylerini ikna etme konusunda "ayran"ı kullanmayı düşünür. Amacı, bu "tabiat" ve "kanaat" âlemi içinde "hakikat"i bulmaktır. Dolayısıyla bu köye yerleşince tefekküre dalmayı, dua ile zamanını geçirmeyi düşünür. Kafasını ve "kalbini" dinlemeye karar vermiştir. Yanına bir meal, bir tefsir, bir de Gazzali'nin İhya'sını alır. Oradaki evini dayayıp döşer. Yemek masası almaz, tıpkı "dedelerimiz gibi", gelen misafirleri yer sofrasında ağırlayacaktır. Fırınında patates közlenecek güzel bir kuzine-soba alıp kurar. "Hidayet", "tabiat" ve "kanaat" yolunda yeni bir hayata başlayan Suna, başlangıçta bu büyük değişimin şehir ahalisi için pek uygun olmadığını, dayanılmasının zor olduğunu, dolayısıyla tavsiye etmediğini belirtir. Ancak, tabiatın "koku"sunu almıştır bir kere. Ocakta çıtırtı ile yanan meşe dallarının "kokusu" ve nar gibi kızarmış ekmeğin "koku"su arasında yaşamaya başlar. Fakat ne yaparsa yapsın bir türlü gününü dolduramaz. Kendisine bir iş, uğraş lazımdır. Kendisine bir "iş" bulduğu takdirde "sevincini bulacağına" inanır: " '*İş adamı güzelleştirir.' sözünü yazılarından ve hikâyelerinden hatırladığımız Mustafa Kutlu'nun farklı sıkıntılarla karşılaşan, büyük acılara maruz kalan hikâye karakterlerinin bir işe bağlanarak ayakta kaldıklarını biliyoruz. Bazen iş, bir sevinç vesilesi olur, bazen de sevinç, işe vesile olur*" (Yıldız, 2019, s. 206). Suna, köydeki öğrencilere ders verme işini üstüne alır. Öğrenciler, her gün belli saatte toplanıp Suna'ya gelirler. Suna, "tabiat" ve "kanaat" işini halletmiştir. Ayakta kalabilmek için bir "iş"e de bağlanmıştır. "Hakikat"i bulabilmiş midir? Yazar, okurun sorusuna cevap veremeyeceğini, buna bir cevap vermenin doğru olmadığını söyleyerek hikâyesini bitirir.

Bu yazının amacı Mustafa Kutlu'nun, eserinin satır aralarına yansıttığı yeme içme ile ilgili düşüncelerini, *Yeni Şafak* gazetesindeki yazılarla da destekleyerek mutfak- kanaat- tabiat ve hakikat ilişkisini ortaya çıkarmaktır. Ancak, öncelikle hikâyenin anlatım tekniği hakkında bilgi vermek gerekir.

Ayrıntılı olayları ve kişi kadrosuyla geniş bir hikâye çeşidi olan uzun öykü yani novella, Mustafa Kutlu'nun edebiyatta tercih ettiği bir türdür. Çerçeve hikâye tekniğinin kullanıldığı *Sevincini Bulmak* isimli eserde, hikâye içinde hikâye anlatılır. Kitapta, temel bir karakter vardır, ancak esere daha sonra başka karakterler girer (Demir, 2020, s. 293). Eser, yazar- anlatıcı ile birlikte, hikâye kişileri ve okurun, anlatıcı rolünü paylaştıkları bir hikâyedir (Noyan, 2020, s. 261). Dolayısıyla kitapta, yazar ve anlatıcı karmaşası oluşturulmuştur, birden fazla anlatıcı yer almaktadır. Sayısı beş olan anlatıcılar şu şekildedir:

a) Eserin ilk seksen sayfasında sadece yazar-anlatıcı yer alır. Burada, geriye dönüşler çoğunluktadır.

b) Karakter-anlatıcı (Suna)

c) Karakter-anlatıcı (Elif)

d) Karakter-anlatıcı (Ali Balkan)

e) Okur-anlatıcı

Eserde, anlatıcının bölümden bölüme değiştirilmesi söz konusu olduğu gibi, aynı zamanda aynı bölüm içinde, kısa aralıklarla anlatıcı değişimine de şahit olunur. Bunun yanı sıra, yazarın ilk uzun hikâyelerinden itibaren görülen, anlatıcının okura seslenmesi ve okurun anlatımla ilgili yorumlar yapması da bu eserde görülmektedir. Hikâyedeki yazar-anlatıcı, her ne kadar karakterlerin ve okurun söz hakkına uysa da hikâyenin anlatımında, sonuncu üstünlüğün kendisinde olduğunu unutturmaz. Yazar-anlatıcı, karakterler ve okur arasında gerçekleşen, birbirlerinin anlatımına katılma tarzındaki ilişki, değişen anlatıcılar, hatta anlatıcı değişiminin kısa aralıklarla olması, eserin anlatımına çok seslilik katar. Bu durum, Mustafa Kutlu üslubu için alışkın olunan bir hâl olmakla birlikte, aynı

zamanda farklı bir havayı da hissettirir. Bu hikâyede, klasik Mustafa Kutlu anlatımından farklı olan yönler şunlardır: Yazar-anlatıcı tarafından, karakterlerin içlerinden geçenlerin ve sahne üzerinde olanların anlatılmasına, karakterin iç konuşması dâhil edilir. Bu iç konuşmaya ise okur ya da iç sesin bir karşılığı vardır. Konuşulanlar bazen de diğer karakterlerin aracılığı ile aktarılır ve bütün bunlar iç içe devam eder. Dolayısıyla, konuşma rahatlığında takip edilemeyen bir hikâye etme üslubu ortaya çıkar. Bu, bir anlamda okur için zor bir durumdur. Hikâye anlatılırken yeni sesleri ve onların anlattıklarını yerli yerine yerleştirmek ve onları tanımak, bu anlatma düzeninde ve eseri anlama noktasında, okur için hiç de kolay değildir. Bu yüzden, kimi ifadelerin iç ses mi, okur adına bir söylem mi, yoksa anlatıcı yazarın ifadesi mi olduğu noktasında okuyucu tereddüt eder. Kısacası eser; yazar-anlatıcı, anlatıcı karakterler ve okurun birlikte inşa ettiği bir uzun hikâyedir. Bu uzun hikâyenin toparlanma yani son bölümünde ise yazar-anlatıcı, karakter ve okur arasındaki tartışmaya şahit olunur. Böylelikle yazar, hikâye yazmanın ve sanatın esasına dikkat çeken bir söylemle eserini bitirir (Yıldız, 2019, s. 210-214).

Aynı zamanda, Allah'ı arayıp bulmanın bir hikâyesi de olan *Sevincini Bulmak,* bir "hayat tarzı"nı anlatır. Bu hayat tarzını, "sofra adabından tuvalet adabına kadar" İslamiyet tanzim etmektedir (Kutlu, 2018, s. 231). Bu noktada, İslamiyet'in hayattaki önemi hikâyede vurgulanmıştır. Suna, varlığımızın din ile birlikte ve ölüm ötesini kabul ile mana kazandığını düşünmektedir. Bu yüzden ona göre, dine ulaşmayan yol, ister felsefeden ister sanattan geçsin "menzil"e ulaşamaz (Kutlu, 2018, s. 200). Suna, evliliğinin ilk üç yılında, Ali Balkan ile birlikte attığı adımlardan memnun olmuştur, çünkü attıkları her adım onları bir "menzil"e taşımıştır (Kutlu, 2018, s. 236). Ali bir müddet sonra, beklediğini bulamamış ve yolda yorulmuş bir insan olarak yıpranır. Ahmet Haşim'in 1921'de *Dergâh* dergisinde yazdığı bir yazıda belirttiği ve eskiden olduğu gibi, "Müslüman Saati"ne uyarak yaşamak ister. Zamanı kendi seçimine tabi kılmakta zorlanır. Tedavisini üstlendiği hastanın fazla konuşması nedeniyle, ikindi namazlarını kaçırır. Ezan okunurken onu dinlemek yerine, hastayı dinlemek mecburiyetinde kalır. Kısacası tüm bunlar, "Müslüman Saati"ne göre yaşamasına engel olur. Bu yüzden de bir şeyhe bağlanmayı arzular: "*Uzun konuşmalarımız oldu. Çevremiz ve kimsemiz yok. Yani bunları soracak biri. Ali bir şeyhe gidip intisap etsek demeye başladı. Bir destek istiyor, sırtını yaslayacağı bir duvar*" (Kutlu, 2018, s. 237). Suna, bu fikre sıcak bakmaz. Ona göre, günümüzde bir cemaate katılmak, o kadar kolay bir şey değildir ve örneklerin çoğunda bozulma vardır. Ali, bir an önce "menzil"e varmak istemektedir. Bir şeyhe intisap edemeyince Suna'yı yarı yolda bırakır. Suna, hidayetin "Hemen, şimdi"si olmayacağı görüşündedir: "*Menzile bir an önce varmak için. 'Özgürlük hemen şimdi' diyordu. İyi de 'Hidayet, hemen şimdi' denmez ki? Şeyhin elini tutmakla da olmaz böylesi*" (Kutlu, 2018, s. 242). Suna, yürünecek yolu Kur'an-ı Kerim'in gösterdiğini, bu kitabın kılavuzunun da peygamber olduğunu düşünmektedir. Ali Balkan'ın burada ısrarla "menzil"e varmak istemesi, onun geçmişinin günahlarla dolu olması nedeniyledir. Hikâyede bir "playboy" olduğunu itiraf eden Ali Balkan, beğenmek ve sevdalanmak bir tarafa, Suna'yı, kendi içine düştüğü çukurdan çıkaracak bir kişi olarak görmektedir. Hidayete erebilmek ve tövbe edebilmek için Suna, bir araçtır. Bunu, Suna ile başaramayacağını anlayınca aklına, "menzil"e bir an önce varmak için "şeyh" fikri gelir. Hikâyede, "menzil" kelimesini en az dört defa kullanan Mustafa Kutlu'nun, özellikle bu satırlarda, "Menzil Cemaati"ne bir atıf yaptığı anlaşılır. Nakşibendiyye tarikatından Muhammet Raşit Erol'un tarikat faaliyetlerini yürüttüğü, Adıyaman'ın Kâhta ilçesine bağlı Menzil (bugünkü adıyla Durak) Köyü, şu özellikleriyle bilinmektedir:

> "Muhammet Raşit Efendi zamanında tarikat faaliyetleri daha da genişlemiş ve Türkiye'nin dört bir yanından Menzil'e gidenlerin sayısında bariz bir artış olmuştur. 1980'li yıllarda içki, kumar gibi kötü alışkanlıklara sahip kişilerin onun dergâhına gidip sohbet dinledikten sonra bu alışkanlıklarını terk ettiklerine dair anlatılan rivayetler, Menzil Köyü'ndeki dergâha yapılan ziyaretleri daha da artırdı" (Tosun, 2015, s. 678).

Ali Balkan'ın da geçmişinde, içki başta olmak üzere pek çok kötü alışkanlık vardır. Bu yüzden bir şeyhin "elini tutmak" istemektedir. Burada, Mustafa Kutlu'nun "elini tutmak" ifadesini kullanması boşuna değildir. Hem gerçek anlamda hem de mecaz anlamıyla kullanılmıştır:

> "Tarikata bağlılık yemini etmek isteyen biri şeyhin huzuruna ya da onun yokluğunda, kendisinin biat yaptırmakla yetkilendirdiği kişilere götürülür. Menzil Nakşiliğinde biat ise; günahların terk edilip, kalbi insanın fethedilmesine bir vesiledir. Bir kişi icazet sahibi bir mürşidi kamilin elini tutarak ona biat edip, onun elinden bütün günahlarına tövbe eder" (Dede, 2016, s. 37).

Ancak hikâye kişisi Suna, bir şeyhin elini tutmakla hidayete hemen erilemeyeceği kanaatindedir. Bu yüzden, Ali Balkan'dan ayrıldıktan ve tek başına kaldıktan sonra, fakülte hizmetlisi Cemil Efendi'nin köyüne yerleşmeye karar verir: "*Ablam, Cemil Efendi madem sana bir pencere açtı, git bakalım, uzaklaş bu ortamdan belki orada kavuşmak istediğin menzile giden bir yol bulursun, dedi"* (Kutlu, 2018, s. 264). Gününü, "Müslüman Saati"ne göre ayarlar. Yatsıyı kılar yatar, geceleyin teheccüt namazına kalkar. Yatmaz, seher vakitlerini tespihle zikir çekerek değerlendirir. Ardından, sabah namazını kılar. Kuşluk namazı vakti gelir, kılar. Kahvaltısını yapar. Sonra meal ve tefsir okur. Yemek hazırlığına girişir. Cemil Efendi'nin anası Emine anaya yardım eder. Öğle namazından sonra biraz uyur. Ardından, Tanpınar'a çalışır, bu sırada küçük radyo açıktır. İkindi ve akşam derken tekrar yatsı vakti gelir. Kısacası bu uzun hikâye, Allah'a ve peygambere ulaşan yolu, kendi başına kat edip menzile varmaya çalışan Suna'nın hikâyesidir.

1. GENEL OLARAK ANADOLU'DA VE İSTANBUL'DA YEMEK KÜLTÜRÜ

Sevincini Bulmak'ta hem Anadolu'nun hem de İstanbul'un yeme içme kültürüne dair bilgiler bulmak mümkündür. Mesela, hikâyede yazar-anlatıcı tarafından bir delikanlıdan bahsedilir. Hikâye kişileri arasında yer almayan, sadece örnek teşkil etmesi için anlatılan anekdotta, delikanlı askerdedir. Her dinlenme arasında sırtını bir ağaca yaslar ve "Ah memleket ah" der. Delikanlının bu tavrı, komutanın dikkatini çeker ve tezkereyi aldıktan sonra onun köyüne gitmeye karar verir. Uzun bir yolculuğa çıkan, köprülerden derelerden geçen komutan, mola verdiği bir handa ayranla birlikte bulgur pilavı tüketir. Sonunda bir kasabaya varır. Burada gecelemek zorunda kalan komutanın akşam yemeği; peynir, yufka, çay ve salatadan oluşmaktadır (Kutlu, 2018, s. 36). Komutan sonunda köye varır. O delikanlı epeyce uzakta eşiyle beraber ekin biçmektedir. Delikanlının anası, komutana azık / nevale olsun diye şu yiyecekleri temin eder ve merkebe yükler: "*Anası soğuk çorba, bulgur aşı, iki baş soğanla ekmek ve bir testi su temin etti. Bulunan merkebin yanına sekiz-on yaşında bir çocuk katıp komutanı yola vurdular*" (Kutlu, 2018, s. 36). Kendilerini, delikanlı ile eşi karşılarlar. Kadın, merkepteki nevaleyi indirir, sofra bezini gölgeye serer. Güveçteki çorba ile tenceredeki pilavı sofraya koyar. Ekmekleri böler. Soğanlara iki yumruk vurup kırar. Soğanın, bu şekilde yumrukla kırılmasının nedeni, suyunun kaçmaması içindir (Şüyün, 2018). Delikanlının eşi, sofranın kenarına tahta kaşıkları sıralar. Toprak testiden soğuk suyu içip ferahlarlar (Kutlu, 2018, s. 37). Tahta kaşık, altmışlı yetmişli yıllara değin Anadolu'da kullanımı yaygın olan bir araçtır. Tahta kaşık kullanımının özü / aslı, kendisi de bir tahta kaşık ustası olan Ahmet Yesevi'ye dayanır.[5] Anadolu'da daha sonra, yavaş yavaş tahta kaşığın yerini çelik kaşık almaya başlamıştır. Hikâyede yer alan anekdotta, tahta kaşığın da bulunması ilgi çekicidir.

Hikâyede anlatıcının bahsettiğine göre, Anadolu insanı yüzyıllarca ekilen yorgun toprakları terk etmemiştir. Aza kanaat ederek geçinip gitmiştir. Ancak gün gelir, bire beş veren tarlalar, artan nüfusu besleyemez hâle gelir. Rızkı gurbette arama devri başlar, böylelikle "gurbetçilik" kavramı da devreye girer: "*Gurbetçi ekini biçer, buğdayı öğütür, unu ambara kor, azdan az çoktan çok kış için peynir, tereyağı, kavurma, turşu, bulgur, soğan, patates, kara kabak vesaire yiyecek; odundan tezekten yakacak depolar, son güz gelmeden elveda deyip gurbetin yolunu tutar*" (Kutlu, 2018, s. 38). Hikâyedeki Suna'nın dedesi Harun Efendi'nin babası Sefer, İstanbul'a yerleştiğinde çocukları okula yazdırır. Üsküdar'da komşularla eşi Zeynep, az zamanda kaynaşırlar. Zeynep ise arada bir anasının

Malatya Arapgir'den gönderdiği üzümü, pestili, orciği, peyniri ve pekmezi komşularla paylaşır.

İstanbul Üsküdarlı komşular, Malatya'dan gelen Zeynep'e pilaki gibi lezzetleri tattırır ve alışmasını sağlarlar. Bu lezzetlerden biri de balıktır. Yazar-anlatıcının yerinde tespiti ile *"*Anadolu insanı balık kültürü almamıştır*"*(Kutlu, 2018, s. 46). Zeynep'in, balıktan önce balığın kokusuna alışması gerekir. Bunu başardıktan sonra, lüfer ile çinekopun farkını öğrenir. Lüferin küçüğüne çinekop dendiğini bilmek, Mustafa Kutlu için önem arz eden bir şeydir. 2001'de yazdığı bir yazıda, bilhassa gençlerin çevreyi tanımak konusundaki isteksizliklerine dem vurarak çinekop ile lüferi ayıramamalarını ayıplar:

> "Hikâyeci Sait Faik için anlatılan bir anekdot vardır. Kendisinin iyicene tanındığı yıllarda bir başka yazar daha türemiş. Yazarlar arasında rekabeti, kıskançlığı, atışmayı seven ve bunu her fırsatta körükleyen birileri, Sait Faik'e bu yeni palazlanan yazardan bahsederek fikrini sormuşlar. O da:
>
> - Bırak canım, adam daha balıkların adlarını bilmiyor, ondan hikâyeci olmaz, demiş.
>
> Hikâyeciler ve hikâye yazmaya heveslenenler bir yana; insanlar -bilhassa gençler- yaşadıkları ortamı, çevreyi tanımak konusunda çok isteksiz. Balık dedik meselâ; çinekopla lüferi fark edemiyor. Çok meşhur olduğu için hamsi ile balinayı biliyor belki ama, ötekiler için sadece 'canım alt tarafı balık işte' deyip savuşuyor" (Kutlu, 2001).

Bu noktada hikâyedeki genç Zeynep'in, İstanbul'da yaşayan biri olarak bu farkı öğrenmiş olması önem arz eder.

Aradan yıllar geçer. Zeynep'in torunu Lâmia, Feridun Fikret ile evlenmiştir. Sevim ve Suna doğar. Suna'nın bir gönül ilişkisi yaşadığı Ali Balkan, eve yemeğe gelecektir. Ali Balkan'ın yemeğe gelecek olması, evde fırtına etkisi yaratır. Sofraya ne gibi yemekler çıkarılacağının bir savaşı yapılır. Suna'nın ablası Sevim, tüm ustaların yemek kitaplarını, beraberinde Osmanlı mutfağını anlatan kitapları masaya yığar. Nine Kevser Hanım, "Kitaba bakarak yemek yapılmaz." diyenlerdendir. Ona göre, aşçı yemekle beraber pişmelidir ve bir yemek davetinde tencere yemeklerinden şaşılmamalıdır. Bu noktada, Mustafa Kutlu'nun 1999'da yazdığı bir gazete yazısını hatırlamak gerekir. Yazıda, modern insanın yemek anlayışı eleştirilir. Yazıdaki cümleler ninenin, "tencere" yemeklerinden şaşılmamalıdır düsturunda ne kadar haklı olduğunun bir göstergesidir:

> "Yine de yorgun bir mesai dönüşü, eve girip çantasını bir yana, paltosunu bir yana atan adam, mutfakta bir robotla kucaklaştığında:
>
> 'Uy anaa, bu da nerden çıktı' diyecektir.
>
> Tıpkı derin dondurucudan çıkmış, otomatik fırında pişmiş, jet hızı ile tabağına düşmüş et parçasını koklarken 'Allah Allah... Tanıdık bir koku ama çıkaramadım' diye şaşalaması gibi*"* (Kutlu, 1999a).

Suna'nın annesi Lâmia, komşulardan yardım istemeye gider. Tartışma uzun sürer, bir türlü uzlaşmaya varılamaz. Tüm bu tartışmalar sırasında Suna sessiz kalır. Kendisinin yemek kültürünün "sıfır" olduğu inancındadır. Buna rağmen ısrarlar üzerine görüş beyan eder:

> "-Nineme katılıyorum. Ancak tencere yerine güveç. Kesme çorbası. Sıdıka teyzeye rica ederiz.
>
> -Harika! Başka.
>
> -Güvecin yanına sade pilav, sonra su böreği, çoban salata.
>
> -Tatlı?
>
> -Onu annem yapsın. Ayva tatlısı.
>
> Ablam atıldı:
>
> -İçecek olarak şerbet diyorum. Kevser Sultan şerbetlerinden, artık nar mı olur, gül mü olur*"* (Kutlu, 2018, s. 205).

Suna, çalıştığı fakültede öğle yemeklerini dışarıda yemez, çünkü odayı paylaştığı Hamiyet Hanım

midesinden rahatsızdır. Yiyeceklerini evden getirir. Suna, ona katılmaya karar verir. Artık evlidir, evinde Fatma Hanım isminde yatılı bir hanım vardır. O, yemekleri pişirir. Suna ise börek, çörek, zeytinyağlı gibi yiyecekleri fakülteye getirmek suretiyle Hamiyet Hoca'ya katılır (Kutlu, 2018, s. 230).

Evliliğinin üzerinden üç yıl geçtikten sonra, eşi Ali Balkan'la olan ilişkisinden dolayı yara alan Suna, köktenci bir karar vererek Cemil Efendi'nin Taşoluk köyüne gitmeye karar verir. Orada, çok iyi ağırlanır. Kahvaltı sofrası, bir Yörük iklimine benzemektedir. Her şey doğaldır, olması gerektiği gibidir: "*Organik lafını sevmiyorum, ilaç adı gibi. Taze sağılmış keçi sütü, taze peynir, yayıktan çıkan tereyağı, damat taşçı Davut'un karakovan balı, kuşburnu marmelatı, tere-soğan-maydanoz*" (Kutlu, 2018, s. 269). Maydanozun incecik sapına, küçük parlak yapraklarına, kokusuna hayran kalan Suna, şehirdeki markete gelen maydanoz ile bir kıyas yapar: "*Koca dallar, koca koca yapraklar, yosun yeşili, suni gübre kokulu. Çok severim maydanozu ama, market mahsulü beni cüda kıldı bu kokudan*" (Kutlu, 2018, s. 269). Köye, kestane zamanı gitmiştir. İnsanların çuval çuval kestane taşıdıklarını görür. Köyün kestanesi az ama meşhurdur.

Sonuçta Suna, köye yerleşir ve hayatı değişir. Zaten arkadaşı Elif'e de böyle demiştir: "*-Hayatım değişecek şekerim. Sakın güleyim deme. İnek sağmayı, ekmek yapmayı, yoğurt mayalamayı, sebze yetiştirmeyi öğreneceğim*" (Kutlu, 2018, s. 280). Suna'nın televizyonu yoktur, ama telefonu, küçük radyosu ve tüm bu Anadolu yiyecekleriyle yeni bir hayata merhaba der. Emine ana ile beraber avludaki fırında ekmek yaparlar. Erken kalkılır, hamur yoğrulur, fırın yanar. Ekmek kokusu her tarafı sarar. Suna, avludaki fırında ekmeğin pişmesini izler:

> "Fırın yandığı gün fırsat bu fırsattır diyerek güveçte kuru fasulye, bulgur pilavı, eğer hazır edilmiş ise yaprak sarma, özel günler için etli-sebzeli tava, börek-çörek, hatta komşulardan gelen yemekler fırına verilip bir güzel pişiriliyor. Toprak güvece giren ve fırında pişen yemeğin bir başka lezzeti olduğu söyleniyor" (Kutlu, 2018, s. 287).

Ekmek hamurunun nasıl hazırlandığını Emine anadan öğrenen Suna, ahşap bir hamur teknesine ihtiyaç olduğunu anlar. Teknenin içinde un ile su karıştırılıp el ile yoğrulur. Sonra göz kararı tuz atılır, ardından maya ilave edilip kıvamı buluncaya kadar yoğrulur. Hamurun üzeri bir bez ile kapatılır. Ekşimesi için iki saat bekletilir. Daha sonra mevcut hamurdan alınan ve el ile yumak yapılan hamur, ekmek şekline sokulur. Bir örtülü zemine dizilir. Bütün bunlar yapılırken fırın yanmıştır. Yarım saat kadar sonra, ekmek şekline sokulan hamur yumakları küreğe alınır. El ile üzeri biraz ıslatılır, fırına verilir. Pişen taze ekmek parçalanır, arasına tereyağı sürülüp çocuklara ikram edilir (Kutlu, 2018, s. 287).

Suna, Taşoluk köyünde erişte ile de tanışır. Erişte kesildiğini gören Suna, bunun hem çorbasının hem de pilavının olduğunu öğrenince şaşırır ve nasıl pişirildiğini öğrenmek ister (Kutlu, 2018, s. 292).

Sonuç olarak eserde, genel olarak Anadolu ve İstanbul'un yemek kültürü satır aralarına yansıtılmıştır. Anadolu, ayran içer. Bulgur pilavı yer, peyniri yufka ekmeği ile tüketir. Çorbayı güveçte içer, pilavın yanına soğan getirir. Eserde, Anadolu özelinde bilhassa Malatya ve Taşoluk köyüne yer verilir. Malatya'nın üzümü, pestili, orciği, peynir ve pekmezinden bahsedilir. Taşoluk'ta ise maydanoz, kestane, fırında pişen ekmekler ve erişte dikkat çeker. Eserde, Anadolu-İstanbul kaynaşmasından da söz edilir. Malatya'nın lezzetlerini İstanbullulara tanıtmaya çalışan Zeynep'in karşısında, pilakiyi, balığı, özellikle de lüfer ile çinekop arasındaki farkı bilen İstanbullular vardır. "Yemek nasıl yapılır?" sorusu ise hikâyenin bir bölümünde cevaplanmaya çalışılmıştır. Modern insanın yemek anlayışının eleştirildiği hikâyede, tencere yemeği öne çıkarılmıştır.

2. AÇIK HAVADA YEMEK YEME KÜLTÜRÜ

Yeme içme kültürünün içinde değerlendirilebilecek yemek yemek ve eğlenmek için açık alanda yapılan günübirlik gezinti anlamına gelen piknik, hikâyede mezarlıklar ile ilişkili olarak anlatılır.

Bugünün dünyasında mezarlıkta piknik yapmak, her ne kadar olumsuz karşılanıyorsa da Mustafa Kutlu, hikâyesinde bu şehrin ölüleri ile beraber yaşadığı gerçeğine dikkati çeker: "*Bu şehirde eskiden ölülerle diriler yan yana yaşamış, bir aile gibi. Ölüm hiç de korkulan bir şey değilmiş. Bir kapıdan çıkıp öteki odaya geçmek gibi bir şey. Mezarlıklarda piknik yapıldığı günler uzak değil; eski kartpostallarda var"* (Kutlu, 2018, s. 17). Hikâyede belirtildiği gibi ölüm, eskiden şimdiki gibi korkulan bir şey değildi. Mezarlık, dünyadaki insan için karın doyurulabilen bir yerdi:

> "Osmanlıda günlük yaşam içinde mezarlıkların ayrı bir yeri vardı. Buralarda ölüler, dirilerle yaşamaya devam eder gibidir. Mezarlığın yanı başındaki mahallede oyun oynayan çocukların çığlıkları, elinde zembili ile kabristanın duvarının köşesinden görünen ihtiyar, bir mezarın üstüne oturarak, çıkınlarını açıp, karınlarını doyuran ve ardından 'Fatiha' okuyarak yemek kırıntılarını usulca kağıda sarıp, çubuklarını yakan iki yolcu, mezar taşlarının yanında sessizce konuşan iki kadın, servilerin gölgesinde kendini rüzgâra vermiş bir hane-i berduş.." (Kuşoğlu, 1994, s. 36).

Hikâyenin figür-anlatıcılarından biri olan Ali Balkan, eski İstanbullular için ölümün ne kadar cana yakın bir şey olduğunu kavramıştır. Eski İstanbullunun mezarlıklarda piknik yapabilmesi için, ölümden korkmaması icap eder: "*Ölüm o kadar munis ki civarında piknik yapılıyor. Eski kartpostallara bakın görürsünüz. Ölümle bu kadar barışık yaşayan insanlar için mezarlık kapısına 'Her nefis ölümü tadacaktır.' yazılı bir tabela asmak abestir*" (Kutlu, 2018, s. 174). *Sevincini Bulmak*'ta, açık havada yemek yeme kültürüne dair başka şeyler de bulmak mümkündür. Mesela, Fıstıkağacı'ndaki bahsi geçen bahçeli ve iki katlı ahşap ev, gün gelir yıkılmak zorunda kalır. Ahşap ev, ne kadar bakım görse de zamanın tahribatına dayanamaz, evi bir müteahhide vermeye karar verirler. Komşuların da ısrarı ile Harun Efendi'nin eşi Kevser Hanım, iki dükkân ve iki daire karşılığı, yıkıma razı olur. Bu sırada, Harun Efendi hayatta değildir. Kaloriferli, geniş mutfak ve banyolu bir apartman inşa edilir. Adını Kevser Hanım, "Harun Apartmanı" koyar. Arsanın bir kısmı bahçe olarak kalır. Harun Apartmanı, avuç içi kadar kalmış bahçesi ile bir kadınlar saltanatı yaşar. Kevser Hanım, o küçük bahçeyi bir oya gibi işler. Bahçeye eskiden olduğu gibi bir asma çardağı yerleştirilir, gölgesine ise ot yastıklar ile tahta sedir konur. Bu çardak, açık hava yemeklerinin adresidir: "*O cümbür cemaat kısır yapılan, kekler pastalar eşliğinde komşuların çay içtiği koca masa*" (Kutlu, 2018, s. 82). Bahçedeki bu büyük masa, yıllar içerisinde pek çok kimseyi ağırlayacak ve açık havada yemek yenmeye devam edilecektir. Mesela, Lâmia ile Feridun Fikret'in kızı, Suna'nın ablası olan Sevim'in âşık olduğu Bülent, bu kimselerden biridir. Yakışıklı bir delikanlı olan Bülent, neşeli, konuşkan ve kibardır: "*Bahçedeki büyük masada hep beraber kahvaltı etmeyi seviyor; büyük jestler ile bize fıkralar anlatıyor"* (Kutlu, 2018, s. 95). Çardak altındaki masa, komşuların da uğrak yeridir. Bu masaya kurulan sofrada genellikle çay, dondurma, kısır tüketilir (Kutlu, 2018, s. 98). 108

Hikâyenin, figür-anlatıcısı Ali Balkan'ın anlattığı kısımlar okunduğunda Suna ile Ali Balkan'ın, Eyüp Sultan'a gittikleri görülür. İki rekat namaz kılmak için camiye giren Suna'nın aksine, dışarıda kalmayı tercih eden Ali Balkan'ın dikkatini çınarın gölgesine sığınmış insanlar çeker. Bu insanların birbirlerinin memleketlisi, akrabası veya komşusu olduklarını düşünen Ali Balkan, onların piknik yapışlarını seyreder:

> "Pikniğe gider gibi tam takım gelmiş, kilimleri yaymış üstüne yayılmışlar. İkindi çayı için hazırlık yapılıyor. Hepsinin üzerinde bir köylü rahatlığı. Erkekler sigaraları yakmış, sohbeti koyulaştırmış, hanımlar börekleri, sarmaları, salataları tabaklara diziyor, çocukların her biri bir yana, çoğu havuz başına birikmiş, gam gitmiş kasavet dağılmış*"* (Kutlu, 2018, s. 173).

Suna ile Ali Balkan'ın İstanbul'u gezerken uğradıkları bir başka mekân ise Merkez Efendi'dir. Hikâyede ifade edildiğine göre, burası Eyüp Sultan kadar olmasa da İstanbul sakinlerinin ve taşradan gelenlerin uğrak mekânlarındandır. Buranın avlusundan ayrılan hikâye kişileri, arabalarını park ettikleri mezarlık duvarının karşısında bir köfteci görürler. Köfteci, dükkânının kapısının önüne, açık havaya masalar çıkarmıştır. Buraya otururlar. Burayı, Suna şöyle anlatır: "*İstanbul'un kenar-köşe mekânlarında böyle nadir lezzetler bulursunuz. Köfte güzel. Ama ne zaman ki bu köfteci meşhur olur,*

kapısında kuyruk oluşur, o zaman çek kuyruğunu" (Kutlu, 2018, s. 195-196). Köftenin yanında piyaz da yiyen Suna ve Ali, üzerine birer çay içmeyi ihmal etmezler.

Açık alanda mangal kullanılarak et ve deniz ürünlerini pişirme anlamına gelen barbekü, kendi başına bir kültürü olan yeme içme tarzıdır. "Barbekü partisi" adı altında tertiplenen toplantılarda, insanların genellikle bir evin geniş bahçesinde oldukları görülür. Ali Balkan'ın ailesi, her bahar başlangıcında büyük ve gösterişli evlerinin bahçesinde bu partiyi düzenlerler. Suna'nın bu açık hava yemeğindeki hâli şu şekildedir: "*Panik yok! Panik yok! diyorum içimden. Yürüdük, kalabalık, içki dağıtan görevliler, yuvarlak masalar, mezeler, et kokusu, müzik, arada bir patlayan kahkahalar, koşuşan çocuklar, giyim-kuşam-şatafat*" (Kutlu, 2018, s. 210). Mustafa Kutlu, 2006 yılında yazdığı bir yazısında, Balkan ailesinin yaşam tarzı gibi bir hayat yaşayan insanlarla ve onların barbekü partileriyle şöyle alay etmiştir:

> "Ev dedikse öyle sıradan bir yer düşünme. Seviyeli insanların oturduğu, kapısında korumalar olan etrafı duvarlarla çevrili güvenilir bir site olmalı. Mümkünse geniş ve bakımlı bir bahçesi bulunmalı, bakarsın elli kişilik, yüz kişilik partiler verirsin. Bu kadar lükse gücün yetmiyorsa, yüzme havuzundan vazgeç, barbekü yerine dostların için mangal yak" (Kutlu, 2006).

Suna'ya çok yabancı gelen bu barbekü partisine rağmen, Suna ile Ali evlenirler. Yaşadıkları evde komşularla da iyi geçinirler. Suna, alt kattaki hacı amca, hacı anne ve gelinleri Rümeysa ile ahbap olur. Karşı dairedeki ana-kızı da alıp bahçeye inerler, müşterek kullanılan masada sohbet ederler. Çay servisi gelin Rümeysa'ya aittir.

3. İÇECEKLER

1980'lerin ortalarına doğru yabancı kurum ve kuruluşların ülkeye girmesiyle, toplumun alışık olmadığı hazır yiyecek, içecek satan mekânlar, 1990'lara doğru artarak toplumun tüketim biçimine değişimler getirmiştir (Tunalı, 2011, s. XIII). Hazır meşrubatın tüketilmediği, yabancı bir içecek olan kolanın asla içilmediği hikâye, yerli içecekleriyle ön plana çıkar.

3.1. Çay

Çay, hikâyenin pek çok yerinde okuyucunun karşısına çıkan ve sürekli tüketilen, tazelenen bir içecektir. Özellikle, misafir ağırlamaya dair anlatımın yapıldığı yerlerde, çayın yanında bir yiyecek olarak pastanın yer alıyor olması, Türk kültürünün bir yansımasıdır.

Mustafa Kutlu, ülkemizde çayın bir tutku olduğunu 2009'da yazdığı bir yazıda şöyle dile getirir:

> "Çayla ilgili uzun uzun tarihî-coğrafî malumat vermek istemiyorum. Ancak şurasını belirtmeli, ülkemizde çay alışkanlığı ellili yıllardan sonra arttı. Önceleri kahve daha ağır basıyordu.
>
> Doğu illerimizde (belki de soğuk sebebi ile) çay tutkusu çok derindir. Bir sınır çizmek lazım gelirse belki şunu diyebiliriz: Rusya'dan Azerbaycan'a, oradan Erzincan'a kadar uzanan, Van'dan Urfa'ya kadar giden bir alan.
>
> Bu alanda 'semaver'in başka bir önemi var. 'Semaver çayı' ötekilerden ayrılır ve üstün tutulur. Bundan kırk yıl önce, ben Erzurum'da okurken hemen her evde semaver kaynardı. Erzurumlular koyu olmamak kaydı ile çok çay içer. Bayburt dahi öyledir. Kars'ı, Ardahan'ı unutmayalım. Mühürlü-imzalı Rus semaverleri o zamanlar çok kıymetli idi. Şimdi antika olarak satılıyor, aksesuar olarak kullanılıyor. Teneke-sac semaver ucuz olduğu için fazlaca üretilmekte idi" (Kutlu, 2009).

Sevincini Bulmak'ta yer alan başkişi Suna, çayı porselen demlikte demler, porselen fincanda içer. Kaliteli porselen sever. Arkadaşı Elif, Suna'nın bu tutumunu "asalet" kelimesi ile izah eder. Elif'in, Suna'nın bu porselen demlik ve fincan tutkusunu asalet kelimesi ile açıklaması, çayın diğer kültürlerdeki yeri ile ilgili olabilir. Ülkemizde çay alışkanlığı ellili yıllardan sonra artmış olsa da bu kültür, diğer ülkelerde daha önceleri vardı. Mesela, IX. yüzyıldan itibaren Japonya'ya geçen çay, sunumu itibari ile XV. ve XVII. yüzyıllar arasında törenleşmiş, bugün cha-no-yu (çay için sıcak su ya

da çay seremonisi) olarak bilinen ve asalet, estetik ve dini motifler içeren bir kültür oluşturmuştur (Güneş, 2012, s. 243). Suna'daki bu asalete dikkat çeken Elif, düşüncelerini şöyle açıklar: "*Baban benim bildiğin köy çocuğu, yatılı okumuş. Bu vaziyette deden de köylüdür*" (Kutlu, 2018, s. 12). Bu cümleden sonra, iç konuşma tekniği sayesinde okuyucu Suna'nın düşüncelerini de öğrenir. Suna, içinden şöyle geçirir:

> "Orayı geç, ana dedem Baharatçı Hacı Harun Efendi, doğma büyüme Üsküdarlı. Ya onun babası? Sarayda kahvecibaşı olmasın? Bizde sınıfsal manada asalet yok Elifcim, esasen batılı anlamda burjuva da yok. Sen benden daha iyi bilirsin ya, bizde asalet zenginlikle değil, takva ile, ahlâk ile olur. Ama ince işten anlarmış ceddimiz. Şimdi kökü kesildi o nesillerin. Yine de Kapalıçarşı'da izlerine rastlayabilirim. Antikacı vitrinlerini seyretmeyi çok severim, tâ lise yıllarından beri. Porselen tutkum var ama iyisi pahalı" (Kutlu, 2018, s. 12).

Suna'daki bu porselen demlikte demleme tutkusu, Mustafa Kutlu'nun belirttiğine göre Erzurumlularda da vardır. Ancak onlar çayı, "istekan" denilen ince belli çay bardaklarında içerler:

> *"*Semaverin yakılması, ateşi, dumanı, kömürü sonra çayın mutlaka porselen demlikte demlenmesi, istekan denilen ince belli cam çay bardaklarının tepsiye dizilmesi, 'kıtlama' içildiği için ufak ufak parçalar halinde kırılmış sert şekerin hazır tutulması 'çay tutkusu'nu bir seremoni, bir ritüel haline getirir" (Kutlu, 2009).

Hikâyedeki Suna ise çayı, porselen fincanda içmeyi tercih eder. Kimi zaman ise uyku kaçıran cinsten çok demlenmiş, koyu çay içer.

Suna'nın ailesi, Ali Balkan'ı evlerinde ağırladıklarında o, Suna'nın evine eli boş gelmez ve bir hediye alır. Hediye paketinin içinden bir porselen çay takımı çıkar:

> "Duygulandım. Demek porselen sevdiğimi bir yana kaydetmiş. Ablam bir fincan aldı ve şöyle ışığa tutarak:
>
> -İnsan bunu kullanmaya kıyamaz. Antika. Vitrine koy, git gel seyrine dur.
>
> Annem de ben de birer parça aldık. Gerçekten zar gibi. Bir yandan baksan neredeyse öte yanı göreceksin. Saray işi galiba. Orada, mutfak masasının başında, paketinden çıkarılmış porselen çay takımının, minik ve renkli çiçek desenlerine bakarak susuverdik" (Kutlu, 2018, s. 206).

Çayın, hikâyede önemli bir işlevi vardır. Birbirlerine dertlerini anlatan Elif, Suna ve Nilgün'ün konuşmaları sırasında çay, çoğu zaman kurtarıcı vazifesi görür. Ortamı yumuşatmak, zaman kazanmak ve dikkati dağıtmak maksadıyla da kullanılan çay, hikâye için sıradan bir içecek olmaktan çıkar. Figür-anlatıcı Suna'nın, kocası tarafından aldatıldığını düşünen Elif'i dinlerken vakit kazanmak için çaydan şu şekilde faydalandığı görülür:

> "'Bir dakika' deyip mutfağa yöneldim. Çayları tazelemek bahane. Vakit kazanmaya çalışıyorum. Ne desem, ne desem? Çaylarla dönerken karar verdim.
>
> -Sen Nilgün gibi oralara kadar gidip tahkikat yapamazsın.
>
> -Evet yapamam.
>
> -Ama bu gerekli. Senin adına güvenilir, ağzı sıkı biri bunu yapmalı.
>
> İki eli ile çay bardağını kavradı, parmaklarını ısıtıyor, üşüyor elleri, sinirlerin iyice bozulduğunu gösterir bu" (Kutlu, 2018, s. 121).

Elif ve Nilgün, kalpleri eşleri tarafından kırılmış kimselerdir. Hikâyenin yüz kırkıncı sayfasına kadar Suna, bir erkek tarafından kalbi hiç kırılmamış, daha doğrusu hissî anlamda hiçbir ilişki yaşamamış bir kimse olarak görünür. Dolayısıyla, eserin ortalarına kadar Suna, kalbi kırıkları sadece dinleyen, tecrübesiz olmasına rağmen, akıl yürüterek onlara fikir veren bir kimse konumundadır. Elif ve Nilgün, dertlerini paylaşmak suretiyle ferahlamaya çalışırlar. Onların ferahlamalarına ise Suna ve çay yardımcı olacaktır:

> "Elif konuştukça coşuyor, coştukça sesini yükseltiyor. Sanki karşısında o köşe yazarı var. Yeter

artık dedim, çayını götürüp eline verdim. Sustu. Nilgün büyülenmiş gibiydi. Çayı soğumuş. Halime'ye işaret ettim, yeniden doldurdu, limon alır mısınız diye sordu Nilgün'e, kız dalgınlıktan sıyrıldı, bir iki saniye Halime'ye baktı, sonra 'İyi olur' dedi*"* (Kutlu, 2018, s. 138).

Suna, çayı şekerli içerken Elif ve Nilgün'ün uzun süre önce şeker atmayı bıraktıkları görülür.

Hikâyeden, çayın İstanbul'da nerelerde "iyi" olduğuna dair de bilgi bulmak mümkündür. Ali Balkan, Suna ile buluşup görüşmek ister. İlk görüşecekleri yerin sıkıcı olmayan bir yer olmasını arzular. Bu talebe, Suna'nın verdiği karşılık ve çay içmek için Çınaraltı'nı tercih etmesi anlamlıdır:

"-Çınaraltı, Sahaflar'ın girişi. Çayı iyidir.

-Harika. Ne zaman?

-Yarın üçte" (Kutlu, 2018, s. 147).

"-Çınaraltı. Hocalarımız buraya gelirdi. Biz nöbeti onlardan devraldık. Çınaraltı diyoruz ama bu ağaç at kestanesidir" (Kutlu, 2018, s. 162).

Sahaflar Çarşısı için bir alt mekân olan Çınaraltı, yakın geçmişe kadar varlığını sürdüren bir yerdir. Bu mekân, Beyazıt Camisi'nin kuzeydoğu tarafında yer alırdı. Küllük'ün bulunduğu yerin tam zıddında bulunan ve Sahaflar Çarşısı'nın önünde bulunan Çınaraltı Kahvesi'nde genellikle şair, yazar, sanatçı, üniversite öğrencisi, öğretmenler ve kitap meraklıları toplanırdı. Çınaraltı ve Küllük, 1940 yılından itibaren birbirine zıt iki kutbu temsil etmeye başlamıştır. Öyle ki sağ görüşlü olanlar Beyazıt Camii'nin arkasında, Sahaflar Çarşısı girişindeki Çınaraltı'nda, sol görüşlüler ise caminin alana bakan yönünde, Küllük Kahvesi'ne giderlerdi.[6]

Suna ve Ali Balkan Çınaraltı'nda buluşup çay içerler. Ali Balkan, çayı beğenir:

"-Ben bir çay daha alacağım, bayağı güzel çay. Sen de ister misin? Sana sen diyorum, umarım rahatsız olmazsın.

-Olmam. Çay iyi, evet.

Çay söyledi ve gülümseyerek bana döndü*"* (Kutlu, 2018, s. 159).

Çay, hikâyede "yurdum insanı" gibi konuşmanın simgelerinden biri olmuştur. Elif ve Suna, muhabbet edecekleri ve "yurdum insanı" gibi konuşacakları vakit, çoğu zaman çay içerler. Ancak kimi zaman çayı tek başına tüketmek istemezler. Yanında bir nevale yani azık arzu ederler:

"-Harika. Tam çay saati. Halime, şu güzel çayın yanına bir nevale koysana, simit, kaşar falan, midem kazındı.

-Var efendim, en iyisinden. Peynirli börek varmış, bir iki lokma atıştırdım, üstüne çay" (Kutlu, 2018, s. 183).

Hikâyede, çaydan "zaman kazanmak" maksadıyla istifade edildiği de görülür. Suna'nın barbekü partisinden sonra üniversiteye gider. Fakültede, Hamiyet Hoca ile aynı odayı paylaşan Suna, hocanın gösterdiği gazeteden magazine düştüğünü anlar. Hamiyet Hoca, bir cevap beklemektedir. Çay, zaman kazandırmak için devreye girer:

"Zaman kazanmak için zile bastı, simit ile peynirleri ambalaj kâğıdına yaydım. Hocanın yüzüne bakmadan sesimi ayarlayarak:

-Çayımızı içelim, anlatacağım.

Odacı Cemil Efendi çayları getirdi*"* (Kutlu, 2018, s. 217).

Hikâyede siyah çayın yanı sıra öne çıkan diğer çaylar ıhlamur, papatya ve melisadır. Elif'in babası Salim Usta, kızı ile evde saat tamiri yaparken kızının saatler hakkında sorduğu sorular karşısında şaşkınlık içindedir ve ıhlamur bu sırada görünür: *"(...) hanım şurdan bir ıhlamur doldur küçük usta ile içelim, bu kız seneye kalmaz mesleği elimden alır derdi"* (Kutlu, 2018, s. 18). Papatya ve melisa çayı ise hikâyedeki stres altındaki ve depresyondaki Suna'nın yardımcısıdır. Bu durumlarda, melisa ve

papatya çayının, tıbbi bir aromatik bitki olarak kullanıldığı bilinmektedir (Göktaş ve Gıdık, 2019, s. 138). Hikâyede depresyon hırkasını giyerek ekran karşısına geçen Suna'nın hâli şöyle anlatılır: "*Suna kendine bir bardak papatya, bir bardak da melisa çayı yaptı; depresyon hırkasını giydi, koltuğa oturup ekran karşısına geçti*" (Kutlu, 2018, s. 22). Stres ve depresyon için de tüketilen papatya çayı, Suna'nın derdine derman olmaz ve bir uyku hapı almaya karar verir. Her ne kadar hikâyede, papatya çayı depresyon ile ilişkilendirilse de papatya çiçeğinin kendisi, Mustafa Kutlu için mutluluğun patlamış hâlidir:

> "Papatya deyince aklıma saka cıvıltısı, dere şırıltısı, yedi yaşından küçük çocuk sesleri, sevinç ve mutluluk geliyor.
>
> Papatya mutluluğun patlamış hali sanki.
>
> O kadar masum, o kadar cömert, o kadar fedakâr ve dayanıklı. Kır çiçeklerinin temsilcisi gibidir.
>
> Gelincikle beraber öteki kardeşlerini de yanına alır, çayır-çimen arasında dağı-bayırı süsler. Öyle bir süsler ki az sonra burada bir düğün olacak sanırsınız" (Kutlu, 2010).

Kısacası bitki çayı, hikâyede sık sık okurun karşısına çıkan bir çay çeşididir. Suna, tanıştığı Ali Balkan'ı, arkadaşı Elif'e anlattıktan ve Elif'in olumsuz tavrından sonra, heyecanı kaybolduğu için sakinleştirici bir bitki çayı içmek ister: "*Bitki çayı oldu, limon ilave ettim, önce fincana eğilip iyice kokladım. Oh! Bitki çayım benim, adamım"* (Kutlu, 2018, s. 150). Suna, bitki çayları ile yerleştiği Taşoluk köyünde karşılaşacaktır. Kendisine orada kuşburnu kurusu armağan edilir ve faydası söylenir: "*Kızılcık reçeli, kuşburnu kurusu-bundan yapılan çay üst solunum sıkıntılarına, nezle-gribe iyi gelirmiş. Biliyorum kardeşim, benim ablam Eczacı Sevim*." (Kutlu, 2018, s. 288). Suna, aslında bitki çaylarına dair her şeyi ablasından öğrenmiştir. Yerleştiği Taşoluk köyünde pencere önünde oturarak elinde bitki çayı ile ovayı seyretmeyi sever. Köy çocuklarına ders verdiği sırada, onlara tarçın ile karışık ıhlamur kaynatır: "*Dışarıda kar, içeride çocuklar. Artık bir işim ve bir sürü çocuğum var. Mesudum. Bu gidişle sevincimi bulacağım*" (Kutlu, 2018, s. 293). Bitki çayı içerek geleceğe dair tatlı hayaller kuran Suna'nın, mutlu olduğu görülür.

3.2. Ayran

Türk halkının da millî içkilerinden biri olarak kabul gören ayrana, hikâyede sembolik bir anlam yüklenmiştir (Güneş, 2019, s. 196). Ayran, bilhassa Anadolu'da insanlara öncelikli olarak ikram edilen bir içecektir. Her ne kadar bu uzun hikâyede ayrandan daha fazla çay tüketilse de Suna, Cemil Efendi'nin Taşoluk köyüne gittiğinde millî içeceğimizin çay değil, ayran olduğunu anlar. "Buyrun bir ayranımızı için." cümlesi, her şeyi ifade etmektedir (Kutlu, 2018, s. 267). Mustafa Kutlu, 2013 senesinde yazdığı bir gazete yazısında, "Ayran deyip geçmeyelim." diyerek ayranın önemine dikkat çeker:

> "Sütü kaynatıp yoğurt yapacaksınız. Özellikle koyun sütü. Yaylada otlamış hayvanın sütü. Yoğurdu yayığa boşaltacaksınız. Yayık bazı yörelerde tahtadan, bazı yörelerde deriden yapılır. Göçebe geçmişimizin en eski âletlerindendir.
>
> Yayık bir iple beşik gibi asılır ve ileri geri savrularak içindeki yoğurt dövülür. Ne zaman kıvama geldiğini bu işi yapanlar bilir. O zaman ağzı açılır. Ve görülür ki tereyağı mis gibi kokusuyla top top olmuş üzerine çıkmış.
>
> İşte gerçek tereyağı budur. O bir mucizedir. Aşırıya kaçmadan yiyebildiğiniz kadar yiyin. Her derde devadır. Tereyağı düşmanlığını margarinciler çıkarmıştır. Ama bu yağı bulmak zor. Yaylada bir akrabanız varsa, hilesiz-hurdasız ancak ondan alırsınız.
>
> Tereyağını alıp bir kaba koyun, yayıkta kalan kısma ayran denir. İşte gerçek ayran budur. Muhteşemdir. İçmeye doyamazsın. Kıvamlıdır, su katılmadan içilir. (Keşke bulsak da içebilsek)" (Kutlu, 2013).

Kişinin yolculuk sırasında bir yerde mola vermesi hâlinde veya menzile vardığında, önce oturup bir

ayran içmesi gerekir:

> "Köye vardıklarında bir grup ihtiyar camiden çıkmış, cami önündeki ağacın altında alçak iskemlelere tüneyerek sohbete dalmıştı. Komutan onlara askerde kendi birliğinde bulunan falan oğlu filanı sordu. İhtiyarlar 'Yahu komutan onca yol geldin, hele otur biraz nefeslen, bir ayran iç, sonra seni ona kavuştururuz' diyerek, onu da ağaç gölgesine aldılar. Ayranlar geldi, hoş beş oldu, ardından bir merkep bulundu" (Kutlu, 2018, s. 36).

Suna, Cemil Efendi ile birlikte Taşoluk köyüne gittiğinde saygılı güler yüzlü insanlarla karşılaşır. Ona, ayranla birlikte sıcak gözleme ikram ederler. Suna, ayranı çok beğenir ve hiç böyle bir ayran içmediğini söyler:

> "-Yayık ayranıdır hocanım, yoğurt çalkaması değil.
>
> -Anlamadım.
>
> -Sütü kaynatır yoğurt mayalarız. Yoğurdu yayığa koyar çalkarız. Tereyağı üste çıkar onu toplarız. Geride kalana ayran derler.
>
> -Harika. Peki şehirde içtiğimiz?
>
> -Onun adı çalkamadır. Yoğurda su katar çalkalarsın olur sana ayran. Şehirdeki, marketteki yoğurt ilaçlı olduğundan gerçek yoğurt sayılmaz. Ondan yapılan çalkama, ayran yerine geçmez" (Kutlu, 2018, s. 266).

İlk defa, gerçek bir ayran içmiştir. Bu tattan ailesinin de haberdar olmasını ister. Ailesine, köye yerleşeceğini açıkladıktan ve ortamı yumuşatmak için köydeki evi "yazlık" olarak kullanacağından bahsettikten sonra, gerginliğin yerini muhabbet alır. "Yazlık" kelimesini kullanması bir çözüm olur. İlk iş olarak annesi ile ablasını köye götürmeye karar verir. Suna, bir bardak ayranın onları yola getireceği düşüncesindedir (Kutlu, 2018, s. 276).

3.3. Şerbet/Şurup

Üsküdarlı komşular, Sefer Efendi'nin eşi Zeynep'in, Malatya'dan getirdiği mahallî lezzetlere karşılık, Zeynep ve ailesine nar şerbeti ile gül şerbeti ikram edip aralarındaki farkı öğretirler. Mustafa Kutlu, 1999'da elli iki yaşındayken yazdığı bir yazıda, nar şerbeti ile gül şerbetinden bahsetmiş, bu şerbetlerin tatlarının hatırlanacağına değinmiştir:

> "Yaşı ellinin üzerinde olanlar, annelerinin, ninelerinin evde yaptıkları türlü şerbetlerin tadını hatırlayacaktır. Nar şerbeti, gül şerbeti; mevsimine göre vişne, kayısı, çilek şerbeti vb.
>
> Bunlar usulüne uygun hazırlanmış iseler, nefis, serinletici, besleyici, halis meşrubat idiler.
>
> Bu kadar özenle hazırlanmış olmasalar dahi, şehirlerde şerbet satan seyyar esnafın mamulleri de zikredilmelidir." (Kutlu, 1999b).

Zeynep ile Sefer'in çocuğu Harun, gün gelip evlenir ve iki çocuğu olur. Bu çocuklar yani Bilal ile Lâmia, bu evde gâh erik ağacından düşerek gâh karadut yiyerek büyürler. Bu sırada şuruplar içilir, salçalar kaynatılır, reçeller yapılır (Kutlu, 2018, s. 61). Lâmia'nın kızı Sevim'in istenmesi sırasında söz kesilir. Söz kesildiği sırada da âdet olduğu üzere şerbet içilir (Kutlu, 2018, s. 96).

Şerbetin içildiği mekânlardan biri de üniversitedir. Suna'nın mensup olduğu üniversitedeki bölüm başkanı bir etkinlik düzenlendiğinde ikram olarak şerbet vermeyi tercih eder. Şehrin tarihî lokantalarında, hâlâ şerbet servisi yapılmaktadır. Bölüm başkanı, bu tesislerin sahipleriyle ahbap olduğundan etkinlik düzenleneceği zaman işletmeye haber salar:

> "… birkaç çeşit şerbet getirtir, Osmanlı şerbeti. Toplantıya katılanlar için değişik, sürpriz bir meşrubat. Çoğu misafir hiç içmemiştir ve bu lezzeti tadınca hayret ile hayranlık ifadeleri sıralar. Unutamaz içtiğini; sırası gelince zikreder: 'Arkadaş Türk mutfağı çok zengin ama biz kıymetini bilememişiz" (Kutlu, 2018, s. 144).

Türk mutfağı, Mustafa Kutlu'nun önemsediği ve dünyanın en önemli mutfakları arasında saydığı bir

mutfaktır ve üç yüzün üzerinde şerbet çeşidi vardır: "*Osmanlı'da 300'ün üzerinde şerbet çeşidi varmış, altı binin üzerinde de yemek türü. (Türk mutfağı bu sebeple dünyanın Çin ve Fransızlarla beraber en önemli mutfağıdır.) Bu bilgileri meşhur Hacı Abdullah Lokantası sahibi Abdullah Korun veriyor*" (Kutlu, 2019a). Türk mutfağının çeşidi bol şerbeti, hikâyede Suna'nın imdadına yetişir. Tanpınar Sempozyumu sırasında tebliğini okuyan Suna'nın, dikkatini ön sırada oturan bir beyefendi çeker. Kendisine garip bir dikkatle baktığını hisseden Suna tedirgin olur, çünkü kendisinde "anksiyete" denen ve psikolojik bir rahatsızlık olan kaygı bozukluğu vardır. Depresyona benzeyen ve kişinin sıkıntı, kaygı ve endişe içinde yaşamasına neden olan bu hastalığa aslında Suna alışıktır. Buna rağmen, ön sıralarda oturup kendisini dikkatlice dinleyen adamın (Psikiyatr Ali Balkan), ilgisi kendisini kaygılandırır. Tebliğini zar zor bitirir ve kalabalık salondan bir an önce çıkmak için kapıya yönelir. Şerbet, bu sırada imdadına yetişir:

> "Gidip sahipsiz bir masayı sahiplendim, üzerine çantamı koyarak buraya yaklaşmayın dedim adeta. Hizmet eden, şerbet dağıtan talebe kızlardan biri tam zamanında yetişti. Hemen bir bardak kapıp görmemişler gibi yarısına kadar içtim. Oh! Dünya varmış. Anksiyete defolup gitti sanki, ferahladım" (Kutlu, 2018, s. 144).

Buna rağmen, kahverengi deri ceket giyen adam (Ali Balkan), çıkış kapısında gözükür ve Suna'nın yanına gelir. Şakakları kırlaşmış, sarı saçları griye çalmış, kemikli bir yüzü olan Ali Balkan, gençlerle şakalaşırken diğer taraftan da mekânı süzer. Birini arar gibidir. Aradığı Suna'dır. Bakışları Suna'nın üzerinde durur. Bakışlar karşılaşır ve Ali Balkan, Suna'nın yanına doğru gelir. Masada tek başına olan Suna'ya elini uzatır. Her şey, bu karşılaşmadan sonra başlar ve değişir.

3.4. Limonata

İstanbul'un yeme içme kültürüyle ilgili, hikâyede yer alan bilgilerden biri de üniversitelerde bir sempozyum ya da konferans olduğunda ne yenip içildiğine dairdir. Konferansın yapıldığı yerin önünde yer alan geniş sofaya, yuvarlak ve küçük masalar konmak suretiyle bir kokteyl mekânı oluşturulur. Kokteyl, ayaküstü sohbetlerin yapıldığı içkili/ alkollü toplantı anlamına gelse de hikâye kişisi Suna, burada alkol alındığını hiç görmediğini ifade eder. Ancak, eskiden alkol ikram edildiği bilgisini de verir. Suna'nın döneminde bu masalarda konferansa gelenlere genellikle pasta ve yanında limonata ikram edilir. Ancak bu durum kimi "alafranga tipler"i rahatsız eder: "*Bazı alafranga tipler bunu küçümsüyor. Kenar mahallenin düğün salonuna benzetiyor*" (Kutlu, 2018, s. 144). Limonata, Suna'nın Ali Balkan ile ilk diyaloğunda bir yardımcı öge olarak görülür. Suna'ya "merhaba" diyerek yaklaşan Ali Balkan, onun elini sıkar ve şöyle der: "*-Adım Ali Balkan. Psikiyatrım. Tebliğini dinledim. Ben de Tanpınar'ın rüyaları üzerine konuşmuş idim, dinlediniz mi? -Memnun oldum efendim. Ama gecikmişim ben, kendi bildirime zor yetiştim*" (Kutlu, 2018, s. 146) Böyle bir cümle kurmanın verdiği sıkıntı ile Suna, içinden "imdat" diye bağırır. Limonata dağıtan kız, onun imdadına yetişir. Bir bardak alıp karşısındakine ikram eder. Böylelikle konuşmaya on saniye kadar ara verilmiş olur. Suna kendine gelmeye çalışır. Bu arada, Ali Balkan bardaktan bir yudum alır ve yeniden bakışırlar.

Limonatanın hikâyede önem arz eden bir içecek olduğu anlaşılmaktadır. Suna'nın annesi Lâmia Hanım'ın, gün sektirmeden kendi eliyle yaptığı limonatalardan söz edilir. Figür-anlatıcı Suna'nın anlattığına göre, Lâmia Hanım limonata yapımı konusunda annesi Kevser Hanım'dan el almıştır: "*Harika şerbetler ve bilhassa limonata yapar, hazır meşrubata, colaya âdeta düşmandır*" (Kutlu, 2018, s. 186) Suna, Ali Balkan ile ayrıldıktan sonra bezgin bir ruh hâli içinde ekran başına geçer. Ali Balkan, Gülüm Akar isminde bir hanımın programında konuktur. Pijamalarını giyen Suna, yanına biraz çerez, bir bardak da limonata alarak ekran karşısına oturur (Kutlu, 2018, s. 259). Suna'nın limonata içtiği bir başka sahne ise şu şekildedir: "*Mutfaktayım, elimde limonata bardağı, fikirsiz kararsız etrafa göz gezdiriyorum. Mutfağa niçin geldim? Galiba limonata ile beraber çörek-börek-bisküvi almak için*" (Kutlu, 2018: 264). Elinde limonata, mutfakta öylece duran Suna'nın gözüne

ekmek dolabının üzerindeki içi aşlama armut dolu torba takılır ve içindeki meyveleri koklar koklamaz köye ziyarete gitmek üzere Cemil Efendi'yi arar.

3.5. Kahve

Kahve, hikâyede çay kadar tercih edilmemekle birlikte, kimi zaman sakinleştirici ve yatıştırıcı etkisi nedeniyle içilen bir içecektir. Özellikle, Suna'nın Ali Balkan ile tanışmasının ardından, başından geçenleri Elif'e anlatacağı sırada, Elif'in tutumu kahve açısından ilgi çekicidir: "*Sırdaşım o benim, başka kime gidebilirim? Hâlimden, yüzümden sıra dışı bir şeyler olduğunu anladı. 'Bi dakka, konuşma, otur şöyle' dedi. Gitti kahveleri aldı geldi. Sakinleşinceye, nefesim yerine gelinceye kadar konuşmadık, kahveleri yarıladık*" (Kutlu, 2018, s. 148). Kahveyi kupada içen Elif ile Suna'nın, Türk kahvesini değil de kupada kahveyi tercih etmeleri, hikâye açısından ilgi çekicidir. Kupada kahve içme alışkanlığı son on-on beş senede gelişmiş ve Batı'dan gelme bir alışkanlıktır. Mustafa Kutlu, bu hususta 2015 yılında yazdığı bir yazıda şöyle der:

> "Müesseselerde dinlenme anlarında elde kahve kupası ile ayakta muhabbet etmek âdet oldu. Amerikan filmleri bu alışkanlığı körükledi. Koridorlara kahve makinaları konuldu. Gençler Cafe'lere takılıp yeni bir ilişki biçimi geliştirdiler. Buralarda hitap tarzları, cep telefonu kullanma alışkanlıkları, giyimde-tavırda 'tarz' yapmak dikkat çekmeye başladı" (Kutlu, 2015).

Hikâyede, kupada kahve yerine Türk kahvesinin de içildiği satırlar vardır. Suna ile Ali Balkan, Piyer Loti Kahvesi'ne giderler. Kahve, kalabalıktır. Buna rağmen, bir masa bulup oturmayı başarırlar ve kahve içerler. Ancak Ali Balkan, kahveyi beğenmez: "*Bunca kalabalığa Türk kahvesi yetiştirmek mesele. Kahveye kahve demeye bin şahit ister*" (Kutlu, 2018, a. 178). Kahveye ihtiyaç duyulan anlar arasında Suna'nın, Sevim ablasına ve annesine Ali Balkan'ı anlattıktan sonraki hâli ilgi çekicidir. Hiçbir şeyi saklamadan, ayrıntıları atlamadan Ali Balkan ile olan ilişkisini anlatan Suna, mutluluktan bir kahve ister: "*Her hâlim ile mutluyum ya, hemen şımardım. -Boğazım kurudu arkadaş bir kahve yok mu?*" (Kutlu, 2018, s. 187). Suna'nın annesi, ninesi ve ablası ile yaşadığı evde, bir kahve makinasının olduğu anlaşılmaktadır. Ali Balkan, barbekü partisinden sonra Suna'yı eve bırakır. Evdekiler, merakla onu beklemektedirler. Suna'nın suratı asıktır. Üzerine bir eşofman geçiren Suna, olup biteni bir kahve eşliğinde anlatmak ister: "*Önce bir nefes alayım. Şöyle kendime bir kahve koyayım. Kahve makinalarını bu anlar için icat etmiş olmalılar*" (Kutlu, 2018, s. 215). Hikâyede, kahve beklenen anlardan biri de Suna'nın bölüm başkanının odasına çağrıldığı bölümdedir. Magazin sayfalarına düşen Suna'nın durumundan, bölüm başkanı da haberdar olur. Hoca, elinde gazete onu beklemektedir. Doğrudan sorguya başlar, ancak bu durum Suna'da memnuniyetsizlik oluşturur: "*Adam değil, odun, odun. İnsan çalışma arkadaşını önce bir oturtur, kahve falan söyler değil mi?*" (Kutlu, 2018, s. 218). Kahve, hikâyede kimi zaman kendini ispat etme aracı olarak kullanılmıştır. Ali ile Suna evleneceklerdir. Evin dayayıp döşenmesi tamamlandıktan sonra, Ali'nin annesi Taciser Hanım, büyük ablası Nesteren ve yenge Fatma Hanım teftişe gelirler. Her köşeyi dudaklarını büze büze dolaşırlar. Suna ve Ali, on üzerinden dokuz alır. "Balkan aşireti"ne yakışan bir gelin alındığı konusunda hemfikir olurlar. Suna, tam bu sırada kendini kahve ile ispat etmek ister: "*Ben de yeni kahve takımımız ile kahve konusundaki becerimi kıvamından sunumuna kadar sergiledim"* (Kutlu, 2018, s. 228). Hikâyede kahve, genellikle bir şeyler anlatılacağı ya da paylaşılacağı zamanlarda tüketilen bir içecektir. Suna, Taşoluk köyüne yerleşme fikrini anlatacağı zaman ninesi, Sevim'e bir kahve yapmasını, Suna'nın bu sırada köyü bir daha anlatmasını ister. Kahveleri içerken ayrıntıları konuşurlar (Kutlu, 2018, s. 275-276).

Suna, Taşoluk köyüne yerleştikten sonra köydeki çocuklara ders vermek, onlara bir şeyler öğretmek ister. Bunun için herhangi bir karşılık istemez. Her gün, belli bir saatte onları evinde toplayan Suna kek, pasta ve çöreklerin yanına çocuklara sütlü kahve verir (Kutlu, 2018, s. 292).

4. MEYVELER VE SEBZELER

Zeynep ve baharatçı Sefer Efendi'nin Fıstıkağacı'nda yaşadıkları ev bahçeli ve ahşaptır. Evin bahçe duvarı önüne tahta bir kerevet konur, üzerine de Malatya Arapgir'den gelen yastıklar yerleştirilir. Sefer Efendi, bahçedeki asmanın altına bir çardak yapar. Zaman içerisinde, çevrede bulunan apartmanlarda yaşayan komşular, güzel bir hava almak, çiçekleri koklamak, toprak testiden su içmek, dalından kiraz koparmak için bu eve doğru gelirler. Öyle ki evin bahçesinde domates fideleri de vardır, onlar arasında gezinirken olgunlarından alıp hemen oracıkta "tuzlayıp" tüketirler (Kutlu, 2018, s. 50). Domatesin tuzlanarak tüketilmesi, bir kültürdür ve Mustafa Kutlu, bir yazısında domatesin tuzlanmasına dair şunları söyler:

> "'Domatesin eski tadı kalmadı'" diyoruz. Bu işte bizim bildiğimiz bir şeydir. Çünkü biz o domatesi kendi bahçemizde, tarlamızda yetiştirip yedik. Olmadı köylüden aldık, pazardan aldık yedik. Şöyle elinle yardığın zaman 'domates kokusu' yayılırdı. Tuzlayıp ısıra ısıra ye. O tat, o su, o rayiha. Nasıl tarif etmeli?" (Kutlu, 2017).

Zeynep'in hiçbir zaman göremeyeceği torunu Lâmia'nın, tayini Erzincan'a çıkar. Lâmia'nın babası Harun Malatya Arapgirli, annesi Kevser Hanım ise yedi göbek Üsküdarlıdır ve Lâmia, İstanbul'da dünyaya gelip bu şehirde yetişmiştir. Dolayısıyla, Anadolu yemek kültürünü tam olarak alamamıştır. Lâmia, Erzincan'a gittiğinde mahallî lezzetler ile tanışma imkânı bulur ve tanıştığı mutfak, aslında Zeynep ile Sefer'in Malatya mutfağından çok da farklı değildir. Zeynep'in, zamanında Arapgir'den getirdiği yiyecekler ile Lâmia'nın Erzincan'da karşılaştığı yiyecekler arasında pek fark yoktur, ancak bu sefer yiyeceklerin muhatabı bilgisizdir:

> "Lâmia aralarına karıştı; köylerden pazara inen yağ-peynir, her çeşit meyve, pekmez, marmelat, yöreye has yemişleri tanıdı. O zamanlar ülkede paketlenmiş gıda yok gibiydi. Organik lafı dile dolanmamıştı. Erzincan mutfağı doğal malzemeleri ile Lâmia'yı büyüledi. Buna Güzin Hoca'nın öğretmen arkadaşları kendi köyüne, kendi bağına davet ederek doyumsuz lezzetler sunmasını da katalım. Evleri koca bir bağ içinde bir bey konağı. Bakımlı. Bağ içinden su geçiyor. Bir de yaz günlerinde buz gibi su çekilen kuyu. Lâmia birkaç çeşit dutu, kirazı, kayısı ve zerdaliyi, en az beş çeşit armut ve elmayı, kızılcıktan ayvaya kadar çeşit çeşit meyveyi o bağda gördü. Ya üzümler, ya asmalar…" (Kutlu, 2018, s. 68).

Meyvenin, Anadolu için de İstanbul için de önem arz eden bir yemiş olduğu anlaşılmaktadır. İstanbul'da Elif ile Suna bir arada çaylı-çörekli bir sohbet faslını atlattıktan sonra, meyve tabağı yaparak elma ve mandalina yerler. Meyve, Suna'nın çalıştığı üniversiteye de girer. Fakültenin hizmetlilerinden Cemil Efendi, bazen fakültedeki hocalara hediye olarak memleketi olan köyün mahsullerinden getirir. Suna, bölüm başkanı ile tartıştıktan sonra odasına gittiğinde Cemil Efendi kapıyı çalar ve kendisine köyden bir şey getirdiğini söyler:

> "Papaz eriği ile armut arası, yuvarlak, sarıya çalan yeşil bir meyve.
>
> -Nedir bu?
>
> -Aşlama armut.
>
> -İlk kez görüyorum. Gerçekten armut mu?
>
> Gülüyor Cemil Efendi, beyaz dişleri muntazam.
>
> -Hocam bunun ağacı yabani armut. Dedelerimiz aşı yapmış, bu meyve çıkmış, o sebeple aşlama deriz" (Kutlu, 2018, s. 253).

Bu meyve, dağda kendi kendine yetişmektedir. Cemil Efendi'nin köyünde meyve sebze azdır ama ovanınkine benzemez, çok lezzetlidir: "*Bizim sebze, meyve babadan nineden kalma. Suni gübre yok, ilaç yok, satış derdi yok. O sebeple mesela biri bir köşede bir domates kesiverse, ta uzaktan kokusu duyulur*" (Kutlu, 2018, s. 256). Doğal olandan uzaklaşan insan doğallığını kaybetmektedir. Suna, bu köyü ziyaret etmek ister ve oraya gider. Yıllardır hasretini çektiği meyvelere ve otlara bu köyde rastlamanın sevincini yaşar. Her bakımdan doğal bir ortamda, azla yetinerek ve

kendileri üreterek yaşayan Taşoluk halkının yaşama biçimi Yörüklerinkiyle benzerlik göstermektedir. Topraktan yaratılan insanoğlunun, sonunda yine ona dönmesi, ona karışması gibi, Suna da betonla özdeşleşen modern şehirden toprağa/köye döner (Güneş, 2019, s. 196).

Köyden ayrılırken Cemil Efendi, Suna'ya bir sepet elma toplayıp verir. Köyde kimsenin meyvede gözü yoktur. Meyveler dibine dökülür, bunları insanlar yiyeceklerine hayvanlar yer. Hâlbuki elmanın tadı bambaşkadır. Kütür kütür, sulu ve kokulu diye tarif edilir: "*Amasya'yı andırıyor ama biraz mayhoş. İnce kabuk, bir yanı kırmızı öte yanı sarı. -Harika. Adı ne bunun? -Yerli diyorlar. Hani Starking, Golden var ya. Onlardan ayrılsın diye*" (Kutlu, 2018, s. 271). Elmaları, İstanbul'a ailesine götüren Suna; ninesi, annesi ve ablasının da elma hakkındaki olumlu yorumlarını dinler. Elma övgüsünü fırsat bilen Suna, bu köye göçme fikrinde olduğunu yavaş yavaş açık eder:

> "-Bu elma dağlı efendim. Diğer bir tabir ile vahşi. Tahsil terbiye görüp medeni olmamış.
>
> Şaşırıp birbirlerine baktılar. Ablam:
>
> -Ne demek istiyorsun?
>
> -Şudur efendim: Hani Yunus Emre'nin ağaç şiiri vardır ya, orada geçer 'Beni bir dağda buldular, kolum-kanadım kırdılar.' Medeni olmak, medeniyet, muğlak bir iştir, hele sanayiden sonrası. Ot, ağaç dinlemez, baş kaldıranın başını alır" (Kutlu, 2018, s. 273)

Çölde, çadırda yahut köyde yaşamayı özgürlükle ilişkilendiren Suna, mevzunun derin olduğundan bahseder. Ona göre kurt, kurt olarak kalmalıdır, köpek olmamalıdır. Suna, tüm bu görüşlerini ailesine Taşoluk'un elmasını şahit tutarak anlatmış olur. Ablasına göre yediği meyve, hayatını değiştirmiştir. Suna'yı köye gitme fikrine yönelten yediği armut olmuştur, bu köye yerleşmeye karar vermesinde ise yediği elmanın etkisi vardır:

> "-Medeniyet tarif ve teorilerini alt-üst ettiniz.
>
> -Bakın eczacı hanım. Sözüm çok açık. Ben doğal olandan yanayım.
>
> -Orası malum. Bir elma yedim hayatım değişti.
>
> -Hiç de bile. Ben Orhan Pamuk muyum?" (Kutlu, 2018, s. 274).

Köye yerleşir, bir ev ayarlar. Evin içinde halı kaplı ot yastıklar, pamuk minderler, iri pamuk yastıklar ve sedir vardır. Mutfağa ise küçük bir masa alır. Yemek masası almaz. Sandalyeler ile sofrayı daraltmak istemez. Gelen misafirler, yemeklerini yer sofrasında yiyeceklerdir. Üstünde su ısıtılacak, fırında patates közlenecek bir kuzine-soba alıp kurar: "*Çuval ile yerli un, sucuk-kavurma tamamını saymayayım yiyecek stokumuz alındı. Tereyağı, salamura peynir, zeytin, zeytin yağı, kuru meyve, çay-şeker saymayayım diyorum sayıyorum; kuru naneden baharat, bitki çaylarına kadar*" (Kutlu, 2018, s. 285) Aluç isimli meyveyi ilk kez görüp tadan Suna, kızıla çalan sarışın bu meyve için şöyle der: "*Fındıktan iri ve yuvarlak. İçi çekirdek dolu. Bu yabani meyvelerin tadı ve kokusu delimsirek. Vahşi. Köyün küçük kızları ipe dizip kolye gibi boyunlarına asıyor*" (Kutlu, 2018, s. 288). Suna'nın Taşoluk köyünde yeme içmeye dair yaptığı faaliyetlerden biri de sebzelerden turşu kurmaktır. İyi turşunun nasıl kurulacağı sorusu gündeme gelir. Sirke ile mi yahut limon ile mi? Suna'nın annesi ve ninesi limon kullanırlar, ancak Emine ana sirkede kararlıdır: "*Davut bize kasabadan turşuluk domates, biber, salatalık, lahana getirdi. Ben pancar istemiştim ama bulamamış. Emine ana, Şengül ve ben toprak küplere turşu kurduk. Emine ana plastik istemiyor*" (Kutlu, 2018, s. 289). Emine ana, hikâyeden anlaşıldığı kadarıyla salamura peynir, turşu gibi kışlık hazırlıkları plastik bidona değil de toprak küpe kurar. Kaynanasından böyle gördüğünü, bu şekilde daha sağlıklı olduğunu belirtir. Topraktan şaşmaması gerektiğini de Suna'ya söyler: "*Bu güveçler, küpler, toprak testiler epeyce uzak bir kasabada yapılıyormuş. Eskiden tüm köyler oranın kaplarını kullanırmış. İmalatçılar katır sırtında getirip satarlarmış*" (Kutlu, 2018, s. 289). Emine ana, naylonun çıkmasından sonra her şeyin bozulduğunu düşünmektedir, bu yüzden eskiden satın aldığı küp ve güveçleri çok iyi muhafaza edip

kullanmaya devam eder.

Sonuç

Mutfak, kadınların özellikle de ev hanımlarının becerilerini sergiledikleri, sıcak bir evin göstergesi, ocağın tüttüğü mekândır**.** *Sevincini Bulmak* hikâyesinde karakterler, mutfakta uğraşan insanlar olarak okuyucunun karşısına çıkarlar. Mutfakta yemek pişiren bu insanların pek hazır gıda tüketmedikleri, adına "fast food" denen, kısa sürede hazırlanan ve yemek için az zaman harcanan hafif yiyecekleri yemedikleri görülür. Başkişi Suna, çalıştığı için her ne kadar mutfakta fazla vakit geçirmese de geleneksel halk mutfağına olan ilgisiyle dikkat çeker. İşi nedeniyle kendini mutfağa tam verememiş olsa da Suna, halk mutfağına dair unsurlara gönül vermesiyle önem arz eder.

Derin dondurucular, otomatik fırınlar, jet hızıyla hazırlanan yemekler, insanoğlunun etrafını bir ağ gibi kuşatmıştır. İnsanlar, bir yandan yaşam kalitelerini yükseltirlerken diğer yandan da yedikleri yüzünden bozulmaya başlarlar. Bu bozulma, diğer taraftan geçmişe özlemi de beraberinde getirir. Hormonsuz domates dişlemeyi özleyen insan, evinin küçücük bahçesine yahut balkonunda saksıya domates fidesi eker. Temiz toprağa çıplak ayak ile basmayı özlediğinden son günlerin akımına kapılıp şehirdeki hayatı reddedip köye yerleşir. Kekik kokulu bir yayla rüzgârında saçlarını savurmayı ister. Cıvasız balık yemeyi arzuladığından bugün modern insan, seçici davranır ve her yerde balık yemediği gibi her denizin balığını da tüketmez. Bir kuzuyu kucaklamayı arzular. Bir çiçeği koklamayı, kirazı dalından koparmayı ister. Bu yüzden de bugün bu akımın bir neticesi olarak "Kendin topla, kendin ye." tarzında tesisler vardır. İstanbul dışında zaten var olan bu mekânlara İstanbul'un Beykoz gibi semtleri de katılır. İnsanlar, bu bahçelere girip biberi, domatesi, salatalığı kendi elleriyle toplayıp, poşete doldurup kilo hesabı satın alırlar. Böylelikle, hem kendi topladığını yemenin zevkini yaşarlar hem de gönülleri rahat olur. İnsan; elleri, gözleri, kulakları, burnu, bütün bedeni ile çayırlarda yuvarlanmayı arzular. Bunun için şehir insanı hafta sonları ya kendi çabasıyla yahut bu şekildeki bir turistik tura katılmak suretiyle bu açlığını da gidermeye çalışır. Robot ve motor sesinden kaçmayı ve sadece toprakla uğraşmayı isteyen insanların sayısı günümüzde artmaya devam etmektedir. Suna da bu insanlardan biridir, ancak Suna'yı farklı kılan bu yolculuğa, sırf bir akıma uymaktan çok, Allah'ı bulmak için çıkmasıdır. Bu yüzden yaşadığı şehri terk eder. Bu yaptığına da "hicret" der. Cenabıhakk'a hicretini hayra çevirmesi için dua eder. Hidayet için yalvarır. Kitabın sonunda Suna, yazar ve okur bir oturum yaparlar. Suna Hoca'nın hidayete erip ermediği tam olarak açık edilmez. Ancak okur, eseri bitirdiğinde bu hidayet yolundaki hikâyenin, Türk yeme-içme kültürünü bünyesine başarılı bir şekilde kattığını ve işlediğini fark eder.

Eserdeki anlatıcıların ve Mustafa Kutlu'nun mutfağa karşı tavır ve tarzları şu şekilde özetlenebilir:

a) Yazar-anlatıcı ve Mustafa Kutlu'nun yemek kültürüne dair fikirleri: Verdiği anekdotlar ve aralarda anlattığı başkalarının hikâyeleri ile dikkat çeker. Ona göre, Anadolu insanı yüzyıllarca ektiği toprağı terk etmez, aza kanaat ederek geçinir. Yazar-anlatıcının bu durumu vurgulaması, kanaat ekonomisine olan yakınlığı ile ilgilidir. Bu anlatıcı, yerinde tespitleri ile de hikâyede önemli bir yere sahiptir. Mesela, Anadolu insanının balık kültürüne sahip olmadığını belirtmesi önemli bir tespittir. Hikâyedeki yazar anlatıcı ile yazar Mustafa Kutlu'nun görüşlerinin de bu noktada örtüştüğü söylenebilir. Lüferin küçüğüne çinekop dendiğini bilmek, Mustafa Kutlu için önem arz eden bir şeydir. Kevser Hanım'ın modern insanın yemek yapma alışkanlıklarına karşı aldığı tavır da aslında yazar-anlatıcının bakış açısıdır. Kitaba bakarak yemek yapılamayacağı ve tencere yemeklerinin önemi hakkında fikir beyan eden Kevser Hanım ile yazar-anlatıcının ve Mustafa Kutlu'nun görüşleri örtüşür. Mustafa Kutlu da gazete yazılarında, otomatik fırında pişerek jet hızıyla tabağa düşen yemekleri eleştirmiştir. Yine Kevser Hanım ve ailesinin uzak olduğu, yazar-anlatıcının da imtina ile yaklaştığı, Mustafa Kutlu'nun ise gazete yazılarında alay ettiği bir başka yemek yeme tarzı ise barbekü partileridir. Çayın bir tutku olduğunu yazılarında anlatan yazarın bu hikâyesinde, yazar-anlatıcının bilhassa

Suna'nın porselen demlikte çay demleme tutkusuna olumlu yaklaştığı görülmektedir. Bir diğer içecek olan ayranın hikâye için önemi ise yazar-anlatıcının tutumundan anlaşılabilir. Mustafa Kutlu da yazılarının birinde bu içeceğin ehemmiyetine değinmiştir. Yazar-anlatıcının, bahsini ettiği bir başka içecek ise şerbettir. Bu içeceğin güzelliğini ve önemini satır aralarında yansıtan anlatıcı gibi, Mustafa Kutlu da şerbete kıymet verenlerdendir. Mesela nar şerbeti ile gül şerbetinin tatları arasındaki fark, yazarın gazete yazılarına da konu olmuştur. Üç yüzün üzerindeki şerbet çeşidi ile Türk mutfağının kıyas kabul edilemeyecek bir mutfak olduğu görüşündedir. Yazar-anlatıcının üzerinde durduğu bir başka içecek ise kahvedir. Türk kahvesini değil de kupada kahve içmeyi tercih eden Elif ile Suna'nın hâlleri aktarılırken yazar-anlatıcının hayret dolu tavrı da satırlara sinmiştir. Aynı şekilde Mustafa Kutlu da gazete yazılarında bu durumdan duyduğu rahatsızlığı dile getirir. Bir başka yiyecek çeşidi olan domates de hikâyede yazar- anlatıcı tarafından anlatılır. Anlatıcı, Fıstıkağacı'ndaki evde, insanların domatesi yerken tuzlayarak yemelerini bir ayrıntı olarak aktarsa da aslında bu ayrıntı ehemmiyetlidir. Mustafa Kutlu da bir yazısında domatesin tuzlanıp yenmesinin güzelliği hakkında yorumlar yapmıştır. Kısacası, hikâyedeki yazar-anlatıcının yeme içme kültürüne karşı tavır ve tarzının, yazar Mustafa Kutlu'nun bakış açısıyla örtüştüğü söylenebilir.

b) Karakter-anlatıcı (Suna): Aslında Suna'nın yeme-içme kültürüne karşı tavrı ve bakış açısı, yemeğe davet edilen Ali Balkan için ne hazırlanması gerektiği huşunda görüş beyan ederken ortaya çıkar. Ninesi Kevser Hanım'a katıldığını belirterek yazar-anlatıcı ve Mustafa Kutlu gibi düşündüğünü belli eden Suna, tencere yemeği yerine güveci önererek daha da gelenekselleşir ve okuyucuyu bir anlamda şaşırtır. Misafire çorba olarak kesme çorbası ikram etmek isteyen Suna, güvecin yanına ise sade bir pilavın yeteceği kanaatindedir. Su böreği ve çoban salata ile desteklenecek yemekte, tatlı olarak ayva tatlısı yenecektir. İçecek olarak tercih ettiği şey ise şerbettir. Nar veya gül şerbeti tercihi ile Suna, hem yazar-anlatıcıyla hem de Mustafa Kutlu ile aynı görüşte olduğunu belli eder. Dışarıda yemek yemek isteğinde ise Suna'nın tercihi yine mütevazı mekânlardır. İstanbul'un kenar-köşe mekânlarında nadir lezzetler bulunduğuna inanan Suna, Ali Balkan ile çıktığı İstanbul gezisinde köftenin yanında piyaz yer üzerine de çay içer. Yazar Mustafa Kutlu'nun gazete yazılarında alay ettiği barbekü partilerinden birinin gerçekleştiği hikâyede, Suna partinin içinde zor durumda görünür. Yuvarlak masalar, mezeler, et kokusu, müzik ve patlayan kahkahalar ile şatafat arasında sıkışıp kalan Suna'nın hâli içler acısıdır. Her hâlinden bu ortamdan memnun olmadığı anlaşılan Suna'nın, "seviyeli" insanların oturduğu, kapısından korumaları olan bu evden bir an önce kaçmak istediği görülür. Suna, çayı porselen demlikte demler ve porselen fincanda içer. Suna'nın bu tutkusu "asalet" kelimesi etrafında anlatılır. Şekerli çay içen Suna, kimi zaman da bitki çayı içerken görülür. Bilhassa papatya ve melisa çayı tüketen Suna, Taşoluk köyünde de bitki çayları içmeye devam eder. Bitki çaylarına dair her şeyi eczacı ablası Sevim'den öğrenen Suna, bu köyde ayrana da hayran olur. Öyle ki bu köyün bir bardak ayranını aile bireylerine içirmek suretiyle, Taşoluk köyünde yaşama kararı konusunda onları ikna edebileceğini düşünür. Kahve konusunda geleneksel bir tutum sergilemeyen Suna, kupada kahve içmeye alışkındır. Meyve ise esasında Suna'nın hayatını değiştiren bir husustur, çünkü Suna'yı köye gitme fikrine yönelten, yediği armut olmuştur, bu köye yerleşmeye karar vermesine etken olan ise yediği elmadır. Dolayısıyla, elma ve armudun hikâyede kimi dönüm noktalarına sebebiyet verdiği söylenebilir.

c) Karakter-anlatıcı (Elif): Elif ve Suna, genellikle çaylı-çörekli sohbet fasıllarında görülürler. Anlatıcılardan biri olan Elif, bilhassa Suna'nın porselen demlikte çayı demleyip yine porselen fincanda içme arzusu karşısında hayranlık gösterir ve onun bu tavrını "asalet" kelimesi etrafında yorumlar. Ancak Suna'ya bu asaletin nereden intikal ettiğini bir türlü anlayamaz, çünkü Suna'nın babası esasen bir köy çocuğudur ve okulda yatılı okumuştur. Babasının babası, yani dedesi de köylüdür. Bu durumda, bu asalet nereden kaynaklanmaktadır? Elif, bu duruma kendince cevaplar arar. Birbirlerine dertlerini anlatan Suna ve Elif'in çoklukla çay içtikleri görülür. Elif, çayına şeker atmayı

uzun süre önce bırakmıştır. Kahve ise Elif için bambaşka bir görev üstlenir. Kahve, sakinleşmek için tüketilen bir içecek gibidir. Önemli olayları dinlemeden önce Elif, sabrederek önce kahve içilmesini, sonra olayın anlatılmasını arzu eder. Ancak Elif de Suna gibi, Türk kahvesini değil de kupada kahveyi tercih edenlerdendir.

d) Karakter-anlatıcı (Ali Balkan): Anlatıcı Ali Balkan'ın geçmişinde içki / alkol başta olmak üzere pek çok kötü alışkanlık vardır. Suna ile farklı çevrelerde yetişmiş olsa da eski İstanbul kültürünü anlamaya çalışır. Mesela, eski İstanbullular mezarlıkta piknik yapmaları gerçeğinden yola çıkarak onlar için ölümün ne kadar cana yakın bir şey olduğunu kavramıştır. Şimdi ise bunun böyle olmadığının farkındadır. Suna ile birlikte Eyüp Sultan'a giden Ali Balkan'ın dikkatini çınarın gölgesine sığınmış insanlar çeker. Onların çınarın altında piknik yapışlarını seyreden Ali Balkan'ın karşılaştığı manzara ilgi çekici olmakla birlikte kendisine de yabancıdır. İnsanlar, tam takım gelmiş, kilimleri yaymış, üstüne yayılmışlardır. İkindi çayı için hazırlık yaparlar. Hepsinin üzerinde bir köylü rahatlığı vardır ve bu durum Ali Balkan'ın dikkatini çeker. Erkekler sigaraları yakmış, sohbeti koyulaştırmış, hanımlar börekleri, sarmaları, salataları tabaklara dizmektedir. Çocukların her biri bir yana, çoğu havuz başına birikmiş, gam gitmiş kasavet dağılmıştır. Ali Balkan, bu manzara karşısında "Hayat size güzel." demekten kendini alamaz. Ali Balkan'ın ailesi her bahar başlangıcında, büyük ve gösterişli evlerinin bahçesinde barbekü partisi düzenlerler. Hikâyede, bu barbekü partisine karşı olumsuz bir tavır sergilendiği görülür. Kahve de Ali Balkan'ın tükettiği içeceklerdendir, ancak Ali Balkan Piyer Loti Kahvesi'nde içtikleri kahveyi beğenmez. Onca kalabalığa Türk kahvesi gibi bir içeceği yetiştirmek büyük bir meseledir, bu yüzden kahveye kahve demek için bin şahit gerektiğini savunur.

Mustafa Kutlu'nun kanaat ekonomisi ideali, kapitalizme Anadolu'dan yöneltilmiş bir itirazdır. *Sevincini Bulmak* isimli eserde, ana karakter Suna'nın sevincini bulma noktasında son durağının Anadolu'nun bir köyü olduğu görülür. Burada tabii bir hayat içerisinde bulunan Suna, Taşoluk'un her şeyine hayran olmuştur. Kanaat ekonomisinin ilkelerinin tarıma dayalı olduğu göz önüne alındığında, Suna'nın vardığı son menzilin Taşoluk olması, şaşırtıcı değildir. Kanaat ekonomisi, ancak kanaatkâr bir toplumla mümkün olabilir. Hikâyedeki Suna, hayal edilen bu kanaatkâr toplumun bir temsilcisi / simgesi olarak Taşoluk'a gider. Mal ve dünya tutkusunu kalbinden silen Suna, gittiği yerde yiyip içtikleri ve tükettikleriyle kanaat ekonomisinin mutfak ayağına örnek teşkil eder. Kanaat ekonomisinin emekçisi, geçimini temin edecek kadar üretir. Suna'nın vardığı menzildeki insanların da bu şekilde bir yaşam sürdürdükleri söylenebilir.

Kaynakça

Dede, A. (2016). *Menzil nakşiliği kadın cemaati üzerine sosyolojik bir araştırma: Isparta örneği*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.

Demir, Ş. (2020). Sevincini bulmak adlı hikâyedeki anlatım teknikleri. *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, 8*(21), 290-314.

Göktaş, Ö. ve Gıdık, B. (2019). Tıbbi ve aromatik bitkilerin kullanım alanları. *Bayburt Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 2*(1), 145-151.

Güneş, S. (2012). Türk çay kültürü ve ürünleri. *Millî Folklor, 24*(93), 234-251.

Güneş, M. (2019). *İdealizm ve tahammülün bittiği yerde sefer ve göç vardır: İstanbul'da akademide ve aşkta sevincini bulamayanlar için bir sığınak olarak Taşoluk köyü.* L. Bilgi (Ed.), *Göç ve kimlik.* (s. 182-204) içinde. Nida Yayıncılık.

Kuşoğlu, M. Z. (1994). Kabristan kartpostalları. *Tarih ve Toplum*, 126, 34-37.

https://openaccess.marmara.edu.tr/bitstream/handle/11424/136398/001640313010.pdf?sequence=3

Kutlu, M. (1999a). Mutfak robotu. *Yeni Şafak,* https://www.yenisafak.com/yazarlar/mustafa-kutlu/mutfak-robotu-41146 adresinden 23.01.2022 tarihinde alınmıştır.

Kutlu, M. (1999b). Şerbet. *Yeni Şafak,* https://www.yenisafak.com/yazarlar/mustafa-kutlu/erbet-43549 adresinden 23.01.2022 tarihinde alınmıştır.

Kutlu, M. (2001). Hayatı tanımak. *Yeni Şafak,*

https://www.yenisafak.com/arsiv/2001/nisan/11/mkutlu.html adresinden 23.01.2022 tarihinde alınmıştır.

Kutlu, M. (2006). Hayat zor. *Yeni Şafak,* https://www.yenisafak.com/yazarlar/mustafa-kutlu/hayat-zor-2803 adresinden 23.01.2022 tarihinde alınmıştır.

Kutlu, M. (2009). Çay tutkusu. *Yeni Şafak,* https://www.yenisafak.com/yazarlar/mustafa-kutlu/cay-tutkusu-18399 adresinden 23.01.2022 tarihinde alınmıştır.

Kutlu, M. (2010). Çiçekler. *Yeni Şafak,* https://www.yenisafak.com/yazarlar/mustafa-kutlu/cicekler-23913 adresinden 23.01.2022 tarihinde alınmıştır.

Kutlu, M. (2013). Ayran. *Yeni Şafak,* https://www.yenisafak.com/yazarlar/mustafa-kutlu/ayran-37704 adresinden 23.01.2022 tarihinde alınmıştır.

Kutlu, M. (2015). Kahve'nin köpüğü. *Yeni Şafak,* https://www.yenisafak.com/yazarlar/mustafa-kutlu/kahveunin-kopugu-2014480 adresinden 23.01.2022 tarihinde alınmıştır.

Kutlu, M. (2017). Domatesin tadı. *Yeni Şafak,* https://www.yenisafak.com/yazarlar/mustafa-kutlu/domatesin-tadi-2038066 adresinden 23.01.2022 tarihinde alınmıştır.

Kutlu, M. (2018). *Sevincini bulmak*. (3. Baskı). Dergâh Yayınları.

Kutlu, M. (2019a). Şerbet. *Yeni Şafak,* https://www.yenisafak.com/yazarlar/mustafa-kutlu/serbet-2052083 adresinden 23.01.2022 tarihinde alınmıştır.

Kutlu, M. (2019b). 'Biz' kimiz. *Düşünce Mektebi,*

https://www.dusuncemektebi.com/d/190744/mustafakutlu%E2%80%9Cbiz%E2%80%9D-kimiz adresinden 23.01.2022 tarihinde alınmıştır.

Noyan, S. (2020). *'Huzur'dan 'sevincini bulmak'a değişen ve devam eden değerler: dil, din, aşk ve İstanbul*. O. Bykova ve Z. Alimgerey (Ed.), *Uluslararası Göbeklitepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Kongresi Kongre Tam Metin Kitabı* (s. 258-292) içinde. Institute of economic development and social researches publications.

Özel, M. (2019). *Romanperver iktisatçı.* (2. Baskı). Küre Yayınları.

Özel, M. (2020). *Roman diliyle iktisat.* (6. Baskı). Küre Yayınları.

Özel, M. (2020). *Roman diliyle iş hayatı.* (2. Baskı). Küre Yayınları.

Şüyün, F. (2018). Soğanın cücüğü. *Dünya*, https://www.dunya.com/saglik/soganin-cucugu-haberi-425116 adresinden 23.1.2022 tarihinde alınmıştır.

Tatlısu, M. (2019). Sahaflar çarşısı'nın kültürel, mekânsal ve sosyal değişimi. *Müteferrika, 2*(56), 115-157.

Tosun, N. (2015). *Nakşibendiyye*. S. Ceyhan (Ed.), *Türkiye'de Tarikatlar Tarih ve Kültür* (s. 611-692)

içinde. İsam yayınları.

Tunalı, S. (2011). *Yiyeceğe dayalı satış çevrelerinde sosyo-kültürel etmenlere bağlı değişimlerin mekânsal yansımaları: 1980 sonrası Kadıköy çarşı örneği.* [Yayımlanmamış sanatta yeterlik tezi]. Marmara Üniversitesi.

Yıldız, A. D. (2019). *Mustafa Kutlu hikâyeciliği hikmet ve âhenk.* Dergâh Yayınları.

Sonnotlar

[1] Edebiyat ve yemek ilişkisi hakkında geniş bilgi için bk. Topuz, E. (2012). *Edebiyat ve yemek: bir kronotop olarak yemek*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yeditepe Üniversitesi.

[2] Roman ve sofra ilişkisi için bk. Abir, N. (2021). *Siniden masaya Türk romanında sofra*. Kitabevi.

[3] Geniş bilgi için bk. Yiğitler, Ş. Ş. (2018). Mutfak çıkmazı'nda felsefi bir eylem olarak yemek yapmak ve yemek yemek. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, (18), 169-197.

[4] Geniş bilgi için bk. Öztek, U. (2019). *Selim İleri'nin eserlerinde yeme içme kültürü*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi; Güreşir, S. K. (2019). Hayattan esere: Ahmet Hamdi Tanpınar'da yeme-içme kültürü. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (14), 78-102.

[5] Geniş bilgi için bk. Kılıçkaya, D. (2022). Remzi Özçelik'in "Ahmet Yesevi" adlı oyunu ekseninde pir-i Türkistan'ın oğlu ve Yesevilikte beslenme. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi,* 2(1), 1-18.

[6] Geniş bilgi için bk. Anar, T. (2020). *Mekândan taşan edebiyat yeni Türk edebiyatında edebiyat mahfilleri*. Ketebe Yayınları.

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Dr. Öğr. Gör. Derya KILIÇKAYA

Çatışma Beyanı / Conflict Statement: Yazar bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkisinin bulunmadığını, herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan etmiştir.

Etik Beyanı / Ethical Statement: Yazar bu makalede "Etik Kurul İzni"ne gerek olmadığını beyan etmiştir.

Destek ve Teşekkür / Support and Thanks: Yazar bu çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmadığını beyan etmiştir.

Yayımlanan makalede araştırma ve yayın etiğine riayet edilmiş; COPE (Committee on Publication Ethics)'nin editör ve yazarlar için yayımlamış olduğu uluslararası standartlar dikkate alınmıştır.